

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Probační a mediační služba v praxi ČR

Bc. Kateřina Veselá

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Kateřina Veselá

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Probační a mediační služba v praxi ČR

Název anglicky

The Probation and Mediation Service in the Practice of the Czech Republic

Cíle práce

Prostřednictvím analýzy dostupných informací a zdrojů poukázat na smysl akceptace návrhů a doporučení Probační a mediační služby příslušnými soudy a dále zhodnotit přínos Probační a mediační služby v trestním řízení. Cílem práce je zároveň ověřit, zda Probační a mediační služba nepřeceňuje své současné možnosti přispívat ke komplexnímu pohledu na osobu pachatele a také potvrdit či vyvrátit význam vypracovávaných doporučujících či nedoporučujících zpráv k uložení alternativních trestů.

Metodika

1. Analýza teoretického prostředí
2. Aplikace v podmínkách konkrétního subjektu
3. Vyhodnocení zjištěných poznatků, případné návrhy na opatření

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

probace, mediace, restorativní, justice, alternativní, trest, soud, dohled, přípravné řízení

Doporučené zdroje informací

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník I. § 1-139. Komentář. Praha: C.H.BECK, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠČERBA, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Praha: LEGES, 2011. ISBN 978-80-87212-68-4.

ŠTERN, P. – OUŘEDNÍČKOVÁ, L. – DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace : možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

ZEHR, H. Úvod do restorativní justice. Překlad: Hasmanová, Ludmila, Ouředníčková, Lenka. USA: Good Books, 2002, ČR: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

ŽATECKÁ, E. Postavení a úkoly Probační a mediační služby. Ostrava: KEY PUBLISHING, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-87071-55-7

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Ivana Hájková

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 2. 3. 2016

JUDr. Jana Borská

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 07. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Probační a mediační služba v praxi ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3.2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Ivaně Hájkové za poskytnuté konzultace a odborné vedení při tvorbě diplomové práce a Mgr. Martinovi Kracíkovi za poskytnuté informace.

Probační a mediační služba v praxi ČR

Souhrn

Probační a mediační služba je institucí, která získává na poli trestního práva stále zásadnější a důležitější postavení. Svou pozornost věnuje velmi širokému okruhu subjektů a svou činností a jejím prostřednictvím nejen kontroluje, ale i pomáhá. Realizuje výkon alternativních trestů, zároveň vykazuje aktivitu v přípravném trestním řízení a v řízení před rozhodnutím soudu. Spolupracuje s mnoha různými organizacemi, angažuje se v mnoha projektech. Pro orgány činné v trestním řízení se stává nezbytným a rovnocenným partnerem v řešení následků spáchané trestné činnosti jak dospělými pachateli, tak i mladistvými. Podílí se na příznivém vývoji převýchovy obviněných i odsouzených a dohlíží na to, aby uložené alternativní tresty byly vykonávány řádně a plnily svůj účel. Dbá na to, aby byl naplněn společný postup vypořádat se se všemi nepříznivými důsledky nezákonného jednání pachatelů a aby poškození využili svých zákonných práv a nároků. Probační a mediační služba zajišťuje komplexní pohled jak na trestnou činnost, tak na osobu pachatele.

Klíčová slova:

Probace, mediace, restorativní, alternativní, trest, právo, justice, přípravné řízení, vykonávací řízení, soud, dohled

The Probation and Mediation Service in the Practice of the Czech Republic

Summary

Probation and mediation service is an institution which has been gaining increasingly vital and important position in the field of criminal law. The service focuses on a very wide range of subjects and its activities aim not only to monitor but also to help. It realizes the execution of alternative sentences and also shows activity in pre-trial proceedings and in proceedings before the court decision. It cooperates with many different organizations, it is involved in many projects. For criminal justice it has become an essential and equal partner in dealing with the consequences of crimes committed by both adult offenders and juveniles. It contributes to the favourable development of the re-education of accused and convicted people, supervises proper execution of sentenced alternative punishments and the achievement of their purpose. It makes sure that the collective process was fulfilled to deal with all the adverse consequences of illegal acts of the offenders and that the victims utilize their legal rights and entitlements. Probation and mediation service provides a comprehensive view of both criminal activities and the personalities of offenders.

Key words:

Probation, mediation, restorative, alternative punishment, law, justice, pre-trial proceedings, enforcement proceedings, trial, supervision

Seznam zkratek

PMS	Probační a mediační služba Česká republika
ZRK	Zprostředkování řešení konfliktu
OPP	Obecně prospěšné práce
TDV	Trest domácího vězení
POD	Podmíněné odsouzení s dohledem
PPD	Podmíněné propuštění s dohledem
NVD	Náhrada vazby dohledem
OLD	Dohled ochranné léčeni
TZV	Trest zákazu vstupu
AT	Alternativní trest
ČR	Česká republika
PZTS	Podmíněné zastavení trestního stíhání
TOS	Trest odnětí svobody nepodmíněně
TZ	Trestní zákoník
TŘ	Trestní řád

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	15
3.1 Probační a mediační služba.....	15
3.2 Justice.....	17
3.2.1 Restorativní justice	18
3.2.2 Retributivní justice.....	19
3.3 Probace a mediace.....	20
3.3.1 Probace.....	20
3.3.2 Mediace.....	21
3.4 Specializace.....	22
3.4.1 Zprostředkování řešení konfliktu (ZRK)	22
3.4.2 Obecně prospěšné práce (OPP).....	23
3.4.3 Domácí vězení (TDV)	24
3.4.4 Podmíněné odsouzení s dohledem (POD)	25
3.4.5 Podmíněné propuštění s dohledem (PPD)	26
3.4.6 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (TZV).....	26
3.4.7 Náhrada vazby dohledem (NVD)	27
3.4.8 Specializace se zvláštní péčí – mládež	28
3.4.9 Dohled po propuštění z ochranného léčení (OLD).....	28
3.5 Činnost PMS v řízení před rozhodnutím soudu.....	29
3.5.1 Specializace ZRK	30
3.5.2 Specializace OPP	31
3.5.3 Specializace DV	33
3.5.4 Specializace NVD.....	35
3.5.5 Specializace PPD	35
3.5.6 Podnět k činnosti.....	36
3.6 Činnost PMS ve vykonávacím řízení.....	38
4 Vlastní práce	40
4.1 Praxe.....	40
4.1.1 Soudy	43
4.1.2 PMS	46
4.2 Pověření k odborným činnostem.....	48

4.2.1	Případová práce.....	50
4.2.2	Reflexe	59
4.2.3	Rizikové faktory	60
4.3	Pachatelé trestné činnosti	62
4.4	Trestná činnost	63
4.5	Zprostředkování řešení konfliktu	66
4.6	Akceptace návrhů.....	67
4.7	Pohled probačního úředníka.....	68
5	Výsledky a diskuse	70
6	Závěr.....	74
7	Seznam použitých zdrojů	77
8	Přílohy	79

Seznam grafů

Graf č.1	Pověření	48
Graf č.2	Pachatelé trestné činnosti	62
Graf č.3	Trestná činnost 2011	63
Graf č.4	Trestná činnost 2012	63
Graf č.5	Trestná činnost 2013	64
Graf č.6	Trestná činnost 2014	64
Graf č.7	Trestná činnost 2015	65
Graf č.8	Zprostředkování řešení konfliktu	66

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – 5	Výsledky 2011 – 2015	67
------------------	----------------------------	----

1 Úvod

Probační a mediační služba v České republice poprvé zahájila svoji činnost v roce 2001 jako zcela neznámý a nepoznaný fenomén. Vznikla jako instituce se záměrem uskutečňovat alternativní tresty. Za dobu své existence se stala důstojným a důležitým partnerem zejména orgánů činných v trestním řízení. Inspirací pro její vytvoření se staly organizace, které s obdobným obsahem činnosti fungují v zahraničí a přinášejí prokazatelné úspěchy v práci s pachateli trestných činů.

Současná Probační a mediační služba a její vliv v roce 2016 se již v mnohém liší od Probační a mediační služby v roce 2001 a proto probační úředníci, kteří zde pracují od samotného jejího počátku, vnímají její posun velmi pozitivně. Zřetelné je to zejména v oblasti využívání a uplatňování jejich kompetencí, jejího místa v trestním řízení, ale koneckonců i v logistickém zázemí.

Původně vykonávala v největší míře dohled nad řádným výkonem alternativních trestů, postupně se však stále častěji a intenzivněji začala zapojovat i do přípravného řízení trestního a také do spolupráce s poškozenými a oběťmi trestných činů.

V současné době se však již významnou měrou podílí na ochraně společnosti, když především motivuje a vede odsouzené k řádnému životu a k řádnému plnění jejich povinností, pracuje s nimi na jejich pozitivních životních změnách a odpovídajících postojích. Přesto, že v této oblasti již dosáhla některých cílů, do povědomí občanů ještě zcela nepronikla. Zarážející je to, že ani odborná veřejnost nemá často o náplni a obsahu práce Probační a mediační služby jasné představy.

Probační a mediační služba se zajímá o každého svého klienta z pohledu odborníka, každou jednotlivou věc posuzuje individuálně a přísně objektivně, bez předsudků a předčasných soudů. Je to proto, že každá věc je osobním příběhem konkrétního člověka a proto Probační a mediační služba s většinou klientů prožívá jejich, mnohdy několikaleté, osudy.

Výsledkem její práce jsou pachatelé, kteří si nakonec zpravidla uvědomí, že jejich trestná činnost nebyla tím správným řešením jejich tehdejší situace. Při vyhodnocování problémů, spojených s výkonem trestu, se tak Probační a mediační služba snaží s maximální obezřetností spojit zájmy společnosti s oprávněnými povinnostmi a potřebami

těchto pachatelů, ale také s potřebami poškozených a obětí, včetně obhajitelnosti svých podávaných návrhů a doporučení.

Vzhledem k poměrně širokému, zákonem danému, rozsahu činnosti Probační a mediační služby v České republice, lze jistě za důležité považovat skutečnost, nakolik jsou soudem a ostatními činiteli brány do úvahy názory a zejména zjištění probačních úředníků, zda dochází k akceptaci těchto názorů a návrhů, a to především ze strany soudů. S tím souvisí i zjištění, zda je její práce pro soud přínosem nebo zda se iniciativa Probační a mediační služby mívá účinkem.

To je tématem této diplomové práce, která je vedena úmyslem na tyto otázky objektivně odpovědět.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této práce je jednak prostřednictvím analýzy dostupných informací a zdrojů poukázat na smysl akceptace návrhů a doporučení, tedy výstupů odborné činnosti Probační a mediační služby příslušnými soudy a jednak zhodnotit přínos činnosti této instituce v trestním řízení, a to přímo v její konkrétní fázi, do samotného soudního rozhodnutí.

Cílem práce je také ověřit, zda Probační a mediační služba příliš nepřeceňuje své současné, legislativou dané, kompetence a zda může přispívat ke komplexnímu pohledu na osobu pachatele a tím tak potvrdit či vyvrátit potřebu a význam vypracovávaných doporučujících a nedoporučujících zpráv.

Dále zjistit poměr akceptovaných návrhů a doporučení Probační a mediační služby ve fázi před rozhodnutím soudu, což je jedním ze zásadních faktorů pro vyhodnocení smyslu její oprávněné existence a působnosti v trestním právu. Výzkumem v této oblasti je možné více přispět k pochopení významu Probační a mediační služby a potvrzení jejího místa v trestní politice státu.

Vzhledem k tomu, že ani po tolika letech její existence není činnost probačních úředníků ze strany soudů dostatečně oceněna, práce hledá odpověď i na to, zda zjištění poskytnutá Probační a mediační službou mohou a jsou schopná určitým způsobem ovlivnit uložený alternativní trest a tím i převýchovu pachatele.

Objasnění důvodů, proč soudy často nerespektují tato odborná zjištění, může sehrát důležitou roli právě např. na centrální úrovni při budoucím zadávání úkolů orgánům činných v trestním řízení, případně při budoucím legislativním řešení této problematiky.

Dílčím cílem této práce je zjistit, za jaké trestné činy jsou alternativní tresty soudy ukládány.

2.2 Metodika

Pro cíle práce bude provedena analýza teoretického prostředí této problematiky. Teoretické prostředí tvoří zejména zákonná právní úprava, odborná literatura úzce zaměřená na konkrétní oblasti trestního práva a odborné publikace autorů, kteří se dlouhodobě trestnímu právu a jeho jednotlivým oblastem věnují. Ze sbírky zákonů České republiky se jedná o platné a účinné zákony, zejména zákon o Probační a mediační službě, trestní zákoník a zákon o trestním řízení soudním a také zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Z internetových zdrojů pak budou využity webové stránky Probační a mediační služby a Justice.

Ve vlastní části práce bude provedena aplikace získaných informací v prostředí konkrétního subjektu, a to v rámci východočeského soudního kraje.

Podstatou práce bude sběr dat ze střediska Probační a mediační služby ve formě statistických údajů, které podávají celkový přehled žádaných informací a ze kterých bude možné získat potřebné výstupy. Jednotlivé informace pak bude nezbytné uspořádat tak, aby měly vypovídající hodnotu. Součástí sběru dat bude také vyjádření zainteresovaného subjektu, regionálního vedoucího východočeského soudního kraje ve formě jeho osobního pohledu na postavení Probační a mediační služby v současné době a spolupráci s orgány činnými v trestním řízení.

Součástí celkového pohledu na práci Probační a mediační služby v řízení před rozhodnutím soudu bude i případová práce týkající se způsobu zpracování informací, které má Probační a mediační služba k dispozici jako metoda řešení konkrétní trestní věci.

Všechny získané poznatky pak budou vyhodnoceny, s cílem je zobecnit, zamyslet se nad jejich významem a případně vytvořit návrhy na opatření ke zlepšení či změně stavu věci.

3 Teoretická východiska

3.1 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba v České republice je organizační složkou státu a dohled nad její činností vykonává Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Ministerstvo spravedlnosti také zajišťuje Probační a mediační službě předpoklady pro řádný výkon probace i mediace, dále zajišťuje věci organizační, personální i finanční. Směrem k Probační a mediační službě kontroluje dodržování právních předpisů, metodických standardů i probačních činností a plnění jejich úkolů. Legislativně je tato instituce upravena zákonem č. 257/2000 Sb. (ZPMS, 2000, § 1, §11).

Shora uvedený zákon o Probační a mediační službě upravuje postavení a působnost Probační a mediační služby. Organizace a řízení Probační a mediační služby, tedy činnost ředitele, ředitelství, regionálních vedoucích, jednotlivých středisek a vedoucích středisek, jakož i jednotlivých zaměstnanců, se řídí Statutem Probační a mediační služby, který je zpracován Ministerstvem spravedlnosti. Statut dále upravuje i vzdělávání zaměstnanců Probační a mediační služby (www.pmscr.cz – Statut PMS).

Probační a mediační služba působí na střediscích v sedmi soudních krajích České republiky, ředitelství služby má sídlo v Praze. Ve středočeském kraji funguje 13 středisek, včetně hlavního města Prahy, v jihočeském kraji 8 středisek, v západočeském kraji 8 středisek, v severočeském kraji 11 středisek, ve východočeském kraji také 11 středisek, v jihomoravském kraji 13 středisek a v severomoravském kraji 14 středisek. V čele každého soudního kraje stojí regionální vedoucí zodpovědný za činnost všech středisek Probační a mediační služby v regionu, středisko řídí vedoucí střediska, přímo podřízený regionálnímu vedoucímu a nadřízený jednotlivých zaměstnanců působících na střediscích. Počet zaměstnanců jednotlivých středisek se liší a zpravidla souvisí a je závislý na množství trestního nápadu v jednotlivých agendách.

Probační a mediační služba *usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a pomáhá zajišťovat efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Představuje poměrně novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a*

práva, a to zejména trestního. Vyváženým propojením obou se tak vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice (<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>).

Hlavním cílem činnosti Probační a mediační služby je jednak snaha o **integraci pachatele**, tedy jeho zpětné začlenění do života společnosti a vedení řádného života, bez dalšího porušování zákonů. Smyslem a obsahem integračního procesu je směřování k obnovení respektu obviněného k právu jako takovému, k právnímu stavu společnosti, a také k jeho uplatnění a seberealizaci v občanském životě. Dále se Probační a mediační služba svojí činností snaží o **zapojení poškozeného** do procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost. Probační a mediační služba také přispívá k **ochraně společnosti**, a to účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a pokud možno efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a dalších opatření (<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>).

Strategickým cílem činnosti Probační a mediační služby je snaha o snížení recidivy pachatelů trestné činnosti, kteří vykonávají alternativní tresty pod odborným dohledem probačních úředníků. K naplnění tohoto cíle jsou stanoveny zákonné postupy, které Probační a mediační služba v současné době realizuje, tedy strukturované hodnocení rizik a potřeb pachatelů vykonávajících alternativní tresty, snižování zadluženosti pachatelů prostřednictvím spolupráce se státními i nestátními subjekty, zefektivnění postupů při přípravě odsouzených na možnost podmíněného propuštění a posílení součinnosti s orgány činnými v trestním řízení v oblasti ochrany společnosti před kriminalitou (www.pmscr.cz – Strategie PMS).

Velmi důležitou a zásadní se pro vznik Probační a mediační služby stala diskuse o reformě českého trestního práva v 90. letech minulého století a možnost zapojit do trestního práva sociální práci. Jednalo se o využívání alternativních druhů trestů, tedy těch, které nejsou spojeny s odnětím svobody. Smyslem těchto trestů mělo být snižování počtu osob ve výkonu trestu odnětí svobody, avšak zároveň uložení trestu za spáchanou trestnou činnost, dále, jak je uvedeno výše, zapojení komunity do řešení následků trestné činnosti a v neposlední řadě pomoc obětem trestné činnosti. Zpočátku šlo v této diskuzi především o rozšíření řady stávajících trestů, teprve později, v roce 2000 byla vytvořena instituce, která získala oprávnění, organizaci a řád (Ščerba, 2011, str. 352-353).

Probační a mediační služba provádí úkony probace a mediace (PMS, 2000, §1). Tyto pojmy, často přinášející problém s pochopením svého smyslu, jsou základem činnosti

Probační a mediační služby. Ještě před vznikem Probační a mediační služby byla totiž zřízena místa probačních úředníků na jednotlivých soudech. Zpravidla to byli vyšší soudní úředníci, kteří kontrolovali výkon trestů obecně prospěšných prací a chování pachatelů trestné činnosti v rámci zkušební doby, a to včetně kontroly plnění jim uložených povinností a omezení (Větrovec a kol., 2002, s. 8).

Činnost Probační a mediační služby je stanovena zákonem a vykonávána jen v jeho mezích. Především je její náplní zjišťování takových relevantních skutečností, které se stávají podkladem pro to, aby trestní věci mohly být projednány také v některém ze zvláštních druhů trestního řízení. V souvislosti s tím poskytuje Probační a mediační služba obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování (PMS, 2000, §4) a soudům poskytuje jasné, konkrétní a objektivní informace o pachateli konkrétního trestného činu.

Probační a mediační služba se ve své práci věnuje hlavně dospělým pachatelům, ale zvláštní péči poskytuje i mladistvým obviněným, aktivně spolupracuje s organizacemi i poskytovateli vhodných výchovných programů a také pracuje s uživateli psychotropních a jiných omamných látek. (PMS, 2000, §4).

Probační a mediační služba je součástí české justice a proto velmi úzce spolupracuje s Policií České republiky, státními zastupitelstvími, soudy, ale i s vězeňskou službou.

3.2 Justice

Soudnictví, činnost soudů, spravedlnost či právní řád. Takovou definici lze nalézt ve slovníku cizích slov, je-li hledán význam slova justice. Je používán velmi často, pravděpodobně však ne každý zná jeho podstatu. V souvislosti s činností Probační a mediační služby se však již 15 let lze setkat s pojmem restorativní justice. Následující řádky upřesňují hlavní rozdíly mezi touto, restorativní, justicí a justicí, která je dlouhodobě v českém trestním právu uplatňována v širší míře, justicí retributivní.

3.2.1 Restorativní justice

Restorativní justice je justicí zaměřenou na obnovu či na nápravu (Zehr, 2003, s. 3). Trestný čin totiž neovlivní pouze pachatele a oběť, může ovlivnit i život společnosti a naruší mezilidské vztahy v mnoha rovinách (Zehr, 2003, s. 14) Jde pouze o subjektivní vnímání účastníků. Jak shodně uvádějí Zehr i Větrovec (2003, s. 14 a 2002, s. 19), právě restorativní justice se snaží o nápravu o uvedení věcí do pořádku a původního stavu.

*Restorativní justice vnímá trestný čin jako **prohřešek proti konkrétní osobě a narušení vzájemných mezilidských vztahů. Porušením stanovené zákonné normy vznikají pachateli závazky a povinnosti. K naplnění spravedlnosti dochází za účasti pachatele, poškozeného, ale i komunity – rodiny, školy, sousedů. Hlavní zřetel klade restorativní justice na potřeby poškozeného či oběti a odpovědnost pachatele v procesu nápravy*** (Zehr, 2003, s. 15).

Restorativní justice řeší dle Zehra tři zásadní otázky a na ně hledá odpovědi. Zejména jde o to, komu vznikla škoda, jaké jsou potřeby osob, které zasáhla spáchaná trestná činnost a komu vznikají závazky a povinnosti.

Restorativní justici zajímá především skutečnost, komu byla způsobena škoda. Zda konkrétní osobě, či také jejím příbuzným, a případně dalším členům rodiny. Probační a mediační služba bývá často jedinou institucí, která se ptá na pocity poškozených trestnou činností, na jejich potřeby, na jejich pohled na celou věc. Hlavně poškození mají otázky, na které v trestním řízení mnohokrát nenacházejí odpověď a týkají se především toho, proč zrovna oni se stali obětí, jaké okolnosti vedly pachatele ke spáchání trestné činnosti, zda se pachatel zamyslel nad tím, co udělal a chtěl by způsobené následky napravit.

Restorativní justice klade důraz na odpovědný přístup pachatele k řešení způsobených následků. Probační a mediační služba proto vede pachatele trestné činnosti svou odbornou činností k tomu, aby pochopili důsledky své trestné činnosti, a tito pachatelé jsou zmocňováni k tomu, aby mohli sami způsobené následky odčinit. Proto restorativní justice zapojuje do procesu nápravy narušených mezilidských vztahů jak pachatele, tak poškozeného, tak komunitu (Zehr, 2003, s. 15-16).

3.2.2 Retributivní justice

Pro retributivní justici neboli justici trestající představuje trestný čin porušení práva a prohřešek především proti státu. Porušením zákona vzniká vina pachatele. Spravedlnosti je učiněno za dost uznáním viny pachatele a uložením trestu za spáchanou trestnou činnost. Hlavní zřetel klade retributivní justice na to, aby byl pachatel dle svých zásluh potrestán. Retributivní justice hledá odpovědi především na otázky, jak byl porušen zákon, kdo ho spáchal a jak má být pachatel potrestán (Zehr, 2003, s. 15).

K výše uvedenému je dále třeba poznamenat, že restorativní justice není opakem retributivní justice a zároveň není záležitostí až současné moderní doby. Jak totiž uvádí Žatecká (2007, s. 15-16), stejnou náplní činnosti se zabývali již původní obyvatelé Severní Ameriky.

Náplň práce Probační a mediační služby, jako instituce restorativní justice, je tak velmi rozsáhlá a široká. Pozornost je věnována mnoha subjektům, kterým je poskytována odborná pomoc a péče, ale i subjektům, kterým je poskytována pomoc, ale zároveň je kontrolováno jejich chování a dohlíženo nad výkonem jim uložených alternativních trestů.

Restorativní justice přináší jiný, komplexnější pohled na pachatele trestných činů a na možnosti nápravy způsobené škody. Ne vždy stačí pouze finanční vyrovnání, potřeby poškozených bývají často mnohem rozsáhlejší, avšak ve většině případů se v minulosti řešila právě jen finanční stránka odškodnění, a to se ukázalo jako nedostatečné.

Restorativní justice řeší na rozdíl od retributivní justice i otázku proč se stal trestný čin a zda je nezbytné uložit za jeho spáchání trest spojený s odnětím svobody. Retributivní justice zaměřuje svou pozornost na pachatele, kdežto restorativní justici zajímá hlavně náprava škody či újmy. (Štern, 2010, s. 35).

Také Přesličková (2003, str. 8) uvádí, že restorativní justice řeší především konflikt vzniklý mezi pachatelem a poškozeným či obětí a rozumí se jí snaha o obnovu narušených a ohrožených hodnot a vztahů. A hlavně restorativní justice znamená aktivitu obviněného či odsouzeného při řešení následků spáchané trestné činnosti s ohledem na potřeby a zájmy poškozených či komunity.

Alternativní tresty jsou dále podle Přesličkové alternativní reakcí na trestnou činnost, protože reakcí společnosti na tuto činnost je zpravidla trest neboli újma, která naplňuje jeho účel. Taková újma by však již v souvislosti s restorativní justicí a alternativními tresty

neměla být smyslem či cílem trestu, ale jen prostředkem pro dosažení účelu takového trestu.

3.3 Probační a mediace

Zásadními termíny, se kterými se lze v činnosti Probační a mediální služby setkat, jsou probace a mediace. Jak uvádí Štern (2010, s. 37), v úvahách o nové formě realizace alternativních trestů se Česká republika mimo jiné inspirovala i v zahraničí a výsledkem byl zákon o Probační a mediální službě. Přispěla k tomu i skutečnost, že probační a mediální činnost je tak, jak je vymezeno v zákoně, prací se sociálními prvky, a určitě by nebylo vhodné a účelné, aby takový druh práce vykonávaly orgány činné v trestním řízení, když jejich náplní práce je především odhalování a následné stíhání nezákonné trestné činnosti (Ščerba, 2011, s. 27).

3.3.1 Probační

Probační se dle zákona o Probační a mediální službě (ZPMS, 2000, §2) rozumí *organizace a výkon dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, a to včetně uložených povinností a omezení a v neposlední řadě sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění. Smyslem je obnova narušených mezilidských vztahů mezi obviněným či odsouzeným a společností.*

Dohled zakotvuje i trestní zákoník a jedná se o pravidelný kontakt pachatele s probačním úředníkem za účelem kontroly plnění jeho povinností stanovených soudem, zajišťování ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti (TZ, § 49).

Dohled probačního úředníka je soudem ukládán jako zpřísnění podmíněného trestu odnětí svobody, a tedy odkladu výkonu trestu odnětí svobody, zpřísnění podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, může však být uložen i jako zpřísnění výkonu trestu obecně prospěšných prací. Souvisí s vykonávacím řízením, s činností Probační a mediální služby ve fázi po uložení takového trestu soudem. Jeho doba je stanovena soudem v soudním rozhodnutí o uložení dohledu.

Dohled probačního úředníka lze vykonávat i ve fázi před rozhodnutím soudu o trestu, a to v případě rozhodnutí o náhradě vazby dohledem. V tomto případě dohled probíhá tak dlouho, dokud není v trestní věci soudem pravomocně rozhodnuto. Další možností je podmíněné upuštění od potrestání s dohledem či propuštění z ochranného léčení. Dohled je Probační a mediační službou vykonáván i v případě uložení trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

3.3.2 Mediace

Mediace představuje setkání mezi obviněným či odsouzeným a obětí nebo poškozeným. Je zcela dobrovolné, a to jak ze strany poškozeného, tak ze strany obviněného. V některých případech pro její uskutečnění ale nejsou vhodné podmínky (Štern, 2010, s. 39).

Jak dále uvádí Štern (2010, s. 40-52), mediační činnost probačního úředníka spočívá ve snaze o urovnání konfliktu vzniklého trestnou činností. Probační úředník jako mediátor musí být nestranný, už vzhledem k tomu, že soud ve věci dosud nerozhodl a je třeba respektovat jednu z hlavních zásad trestního řízení, a to presumpci nevinu. Dále musí být profesionálem, to především z toho důvodu, že obě strany konfliktu, zvláště poškozený či oběť mu důvěřují a tak musí vytvořit takové prostředí, ve kterém bude schopen věnovat pozornost oběma stranám a zajistit, aby žádná z nich setkání neovládla. Před mediací by se měl mediátor setkat osobně jak s obviněným, tak s poškozeným a seznámit je s průběhem a možnými výsledky. Sám by měl zjistit, co strany sporu od setkání očekávají.

Podle zákona o Probační a mediační službě (ZPMS, 2000, § 2) je mediace mimosoudním zprostředkováním řešení konfliktu mezi obviněným a poškozeným a také činnost, která může směřovat k urovnání vzniklého konfliktního stavu, a to v souvislosti s trestním řízením. Přesto, že lze mediaci vnímat jako vhodný prostředek řešení sporu, ne vždy je o ni ze strany hlavně poškozených či obětí zájem. Oběť totiž může mít ze společného setkání strach, nechce se vracet k důsledkům trestné činnosti, naopak obviněný ji chápe jako možné zmírnění jeho potrestání.

Co se týče těchto mediačních činností, existují ve světě dvě jeho formy. V jedné se mediačního procesu účastní orgány činné v trestním řízení, především státní zástupce,

který dopředu určuje cíl procesu. Ve druhé formě se orgány činné v trestním řízení na mediačním procesu nepodílejí, protože je chápán jako mimoprocesní záležitost a ten, kdo mediační činnost vykonává, není vázán žádnou zakázkou, pouze právním řádem a zákony (Větrovec, 2002, s. 24-25). V České republice se využívá druhá možnost, bez přítomnosti orgánů činných v trestním řízení.

3.4 Specializace

V činnosti Probační a mediační služby se lze setkat s mnoha specializacemi, některé se prolínají jak přípravným řízením nebo řízením před rozhodnutím soudu, tak řízením vykonávacím, některé jsou výsadou pouze řízení přípravného či pouze vykonávacího.

3.4.1 Zprostředkování řešení konfliktu (ZRK)

ZRK představuje práci Probační a mediační služby v přípravném řízení. Jedná se o činnost směřující k mimosoudnímu řešení vzniklého konfliktu způsobeného trestnou činností pachatele. Zde je nejpravděpodobnější možnost mediace, dohoda mezi obviněným a poškozeným a cílem může být podmíněné zastavení trestního stíhání a náhrada způsobené škody nebo dohoda o této náhradě.

V této specializaci je největší prostor pro zjišťování informací o osobě podezřelého, ale i poškozeného a o okolnostech spáchání trestného činu i o možnostech společného řešení.

Jak uvádí Štern (2010, str. 59-65), můžou nastat situace, kdy nelze mediaci uskutečnit, a to z mnoha důvodů, např. poškozený v trestní věci nefiguruje či poškozený o spolupráci nestojí. I tak však lze uskutečnit kroky, které mohou vést k urovnání konfliktního stavu. Ne vždy také přichází v úvahu podmíněné zastavení trestního stíhání, protože pro to nejsou splněny zákonné podmínky, zpravidla z toho důvodu, že se jedná o závažnější trestnou činnost nebo to nedovoluje trestní minulost obviněného.

Probační úředník zde má možnost, ale i povinnost podrobného zjištění všech skutečností týkajících se obviněného, má možnost pracovat i s poškozeným, pokud o to

projeví zájem. Spolupráce je poškozeným, obětí, ale i podezřelému či obviněnému ze strany Probační a mediační služby poskytována zcela zdarma a nepřináší tak zmíněným subjektům žádné finanční náklady. Navíc je dobrovolná, a pokud není ze strany těchto osob o spolupráci zájem, Probační a mediační služba se dál v takové trestní věci neangažuje.

Vzhledem k tomu, že k selekci vhodných případů dochází již na úrovni orgánů činných v trestním řízení, lze považovat za nezbytné správně chápat a rozumět činnosti Probační a mediační služby a vzájemnou spolupráci s těmito orgány nastavit dobře a efektivně (Štern, 2010, str. 67).

3.4.2 Obecně prospěšné práce (OPP)

Trest obecně prospěšných prací byl zařazen mezi alternativní tresty novelou trestního zákona k 1. 1. 1996. Je ukládán poměrně často. Obecně prospěšné práce jsou činností odsouzených ve prospěch obecně prospěšných institucí, především obecních úřadů, obecně prospěšných společností nebo farních úřadů a spočívají hlavně v pracích úklidových, údržbových a pomocných.

Trest obecně prospěšných prací se ukládá v rozmezí 50 až 300 hodin. Při ukládání tohoto trestu soud přihlíží hlavně ke zdravotnímu stavu obviněného, k jeho stanovisku k uložení tohoto trestu a k možnostem umístění k výkonu trestu. Trest obecně prospěšných prací soud neuloží, pokud byl pachatel takový trest již v minulosti uložen a přeměněn na trest obecně prospěšných prací nepodmíněný (TZ, 2010, §§ 62-64).

Podmínkou uložení trestu obecně prospěšných prací je skutečnost, že byl spáchán přečin. Přečiny se dle trestního zákoníku rozumějí všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za které jsou trestním zákoníkem stanoveny tresty odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující 5 let (2010, §14).

Jak uvádí Přesličková (2003, s. 9-14), trest obecně prospěšných prací je považován za trest univerzální a lze ho tak uložit za jakýkoliv trestný čin s trestní sazbou do 5 let, a to i v případě, kdy není vysloveně mezi možnými tresty u konkrétního trestného činu uveden. Obecně prospěšné práce předpokládají spolupráci a ochotu pachatele trest vykonat, proto je ve většině právních řádů vyžadován souhlas pachatele s uložením tohoto trestu, až na

Českou republiku. Nezbytnou podmínkou je však i ochota společnosti a veřejnosti ke spolupráci při výkonu tohoto druhu trestu, bez ní by nebylo možné tento trest vykonávat.

Obecně prospěšné práce lze chápat podle Žatecké (2007, s. 81) jako alternativu k trestu odnětí svobody, jako alternativu náhradního trestu odnětí svobody za nezaplacený peněžitý trest či jako zpřísnění podmíněného zastavení trestního stíhání nebo jako povinnost při podmíněném odsouzení.

S vykonáním trestu obecně prospěšných je spojena fikce neodsouzení, to znamená, že pokud je trest obecně prospěšných prací vykonán, hledí se na pachatele, jako by odsouzen nebyl (TZ, 2010, § 65).

3.4.3 Domácí vězení (TDV)

Trest domácího vězení byl mezi alternativní tresty zařazen novelou trestního zákoníku k 1. 1. 2010. Také tento trest lze uložit pouze za přečiny (TZ, 2010, § 60), a to na dobu až 2 let.

Účelem tohoto trestu je dle trestního zákoníku (2010, §60) nahradit trest nepodmíněný. Povinností odsouzeného je zdržovat se v obydlí, vymezeném soudním rozhodnutím. Probační a mediační služba v současné době vykonává kontroly výkonu tohoto trestu namátkově a osobně právě v tomto obydlí pachatelů trestné činnosti, před uložením trestu by tak mělo být žádoucí, aby Probační a mediační služba byla pověřena šetřením podmínek pro vhodné uložení takového trestu. Jde o to, aby obydlí odsouzeného splňovalo určité parametry, bylo přístupné a probačním úředníkům při kontrolách nehrozila žádná rizika.

Trest domácího vězení lze ukládat jak dospělým pachatelům, tak mladistvým a proto je třeba, jak uvádí Ščerba (2011, s. 309-310), myslet při ukládání tohoto trestu mladistvému, nakolik ovlivní výkon tohoto trestu vzájemné soužití rodiny. Je nutné si uvědomit, zda takový trest nezpůsobí více škody než užitku, zda neomezí sociální rozvoj mladistvého, zda právě rodina není pro mladistvého příčinou vzdoru a páchání trestné činnosti. Toto vše právě může svým šetřením prověřit Probační a mediační služba.

U trestu domácího vězení a po jeho vykonání neplatí, jak dále uvádí Ščerba (2011, s. 311), že by se na pachatele hledělo, jako by nebyl odsouzen. Výjimka je stanovena pro

mladistvé, kdy je tato skutečnost zakotvena v Zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (ZSVM, § 35).

Velmi často a velmi hlasitě se v současné době vede diskuse o elektronických náramcích, které by měly pohyb odsouzených a povinnost zdržovat se ve vymezeném obydlí monitorovat. Termín jejich zavedení do praxe byl předběžně stanoven na rok 2016, dosud však není vybrán dodavatel tohoto elektronického monitorovacího systému.

3.4.4 Podmíněné odsouzení s dohledem (POD)

Dohled probačního úředníka u podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody lze stanovit na dobu 1 roku až 5 let (TZ, 2010, § 85). Dohled spočívá v pravidelných konzultacích odsouzeného a probačního úředníka na středisku Probační a mediační služby, součástí dohledu je i návštěva či návštěvy v bydlišti odsouzeného, a to z důvodů objektivizace odsouzeným sdělovaných informací.

Probační úředník pomáhá odsouzenému s řešením jeho problémů i při plnění soudem stanovených povinností, to zahrnuje např. zprostředkování vhodných kontaktů odsouzenému s poskytovateli rekvalifikací či léčby závislostí.

Odborné vedení Probační a mediační služby vůči odsouzenému spočívá především v rozboru jeho trestné činnosti, uvědomění si odpovědnosti a smyslu zkušební doby podmíněného odsouzení, či následků spáchání nového trestného činu. Smyslem probační práce je především naplnění účelu dohledu a tím je vedení řádného života v souladu se zákonem a právním řádem a morálkou společnosti.

Podmíněné odsouzení s dohledem je součástí trestního zákoníku od 1. 1. 1998. Dohled u trestu odnětí svobody, jehož výkon však soud odloží na zkušební dobu, ukládá soud v případech, kdy má za to, že je nutné soustavněji, komplexněji a intenzivněji pracovat na plnění uložených povinností či omezení a motivovat pachatele k vedení řádného života. Dohled vykonává ta Probační a mediační služba, v jejímž obvodu má pachatel bydliště (Ščerba, 2011, s. 227-228).

3.4.5 Podmíněné propuštění s dohledem (PPD)

Institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem byl zakotven v trestním zákoníku novelou trestního zákona č. 265/2001 Sb. (Přeslíčková, 2003, s. 67).

Probační a mediační služba v této specializaci pracuje s těmi odsouzenými, kteří byli na základě podané žádosti podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, a soud uznal za vhodné prohloubit výchovné působení s ohledem na jejich pobyt na svobodě dohledem probačního úředníka.

Náplň dohledu v této specializaci je totožná s dohledem v rámci podmíněného odsouzení, jen v případě podmíněného propuštění ho lze stanovit na dobu až 7 let a ještě je nutné dle trestního zákoníku rozlišovat (2010, § 89), zda byl původně odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody za zločin či přečin.

O podmíněné propuštění může požádat odsouzený, který vykonal alespoň polovinu uloženého trestu nebo alespoň třetinu uloženého trestu, rozdíl je v závažnosti trestné činnosti a použití právní kvalifikace (TZ, § 88).

Během zkušební doby podmíněného propuštění musí vést pachatel řádný život a podrobit se uloženým povinnostem a omezením.

3.4.6 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (TZV)

Trest zákazu vstupu je součástí pestré palety trestů v trestním zákoníku stejně jako trest domácího vězení od 1. 1. 2010. V rámci výkonu tohoto trestu spolupracuje Probační a mediační služba velmi úzce se služebnami Policie ČR, kam se odsouzený dostavuje dle pokynů probačního úředníka, a to především v době konání sportovních zápasů, kulturních a jiných společenských akcí, ale i před či po nich.

Smyslem tohoto trestu je neumožnit hlavně fanouškům vstup na sportovní utkání, která jsou pro ně příležitostí k nezákonné a násilné činnosti. Trest souvisí s úmyslným jednáním a konkrétní akcí. I zde se Česká republika inspirovala v zahraničí, kde se v souvislosti se zavedením tohoto druhu trestu velmi významně omezilo násilí a výtržnictví jak na stadionech, tak i mimo ně (Štern, 2010, s. 160-161).

Tento trest může být uložen na dobu až 10 let a představuje dobu dostatečně dlouhou pro to, aby si odsouzený dokázal uvědomit svou nezákonnou činnost.

Pro případ, kdy bude odsouzený dodržovat zákaz vstupu stanovený mu soudem, pamatuje trestní zákoník i na možnost podmíněného upuštění od výkonu zbytku tohoto trestu, pokud však jsou splněny podmínky stanovené zákonem (Jelínek, 2009, s. 61-62).

3.4.7 Náhrada vazby dohledem (NVD)

Dohled probačního úředníka v případě náhrady vazby je specifický v tom, že osoba, která je povinna spolupracovat s Probační a mediační službou, nebyla dosud pravomocně odsouzena, tedy se na takovou osobu hledí jako na osobu, které dosud vina nebyla prokázána (TŘ, §2).

Režim tohoto dohledu je intenzivnější, četnost konzultací na středisku Probační a mediační služby může stanovit státní zástupce v pověření k výkonu dohledu např. 1x za 14 dní, ale i jinak.

Obviněný tak zůstává v prostředí, které zná, není nucen přerušit své sociální kontakty, může nadále pracovat a podílet se na náhradě škody, kterou svým činem způsobil.

Nahradit vazbu dohledem lze pouze v případě, že se jedná o případy, že by obviněný uprchl nebo se skrýval a tím se vyhnul trestu nebo trestnímu stíhání nebo že by trestnou činností, pro niž je stíhán, opakoval, dokončil trestný čin, o který se pokusil či vykonal trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil a účelu dohledu je možné dosáhnout dohledem probačního úředníka (TZ, 2010, § 67, § 73). I přesto, že se jedná o osobu dosud neodsouzenou, musí pachatel dodržovat uložené povinnosti a omezení a chovat se a jednat tak, aby se nedopouštěl nové trestné činnosti a žil v souladu s právním řádem. Probační úředník je pak povinen ve stanovených lhůtách vypracovávat zprávu o plnění stanovených povinností a způsobu života obviněného.

3.4.8 Specializace se zvláštní péčí – mládež

Specifickou činností Probační a mediační služby je práce s mládeží. Ta je velmi náročná a zahrnuje i práci s dětmi v dětských domovech či výchovných ústavech, se kterými velmi úzce spolupracuje.

Podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, které jsou stanoveny trestním zákoníkem a opatření za ně ukládaná, upravuje Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (2003, §1).

Mládeží se dle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže myslí děti a mladiství, dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání trestné činnosti dosud nedovršíl 15 let a mladistvým ten, kdo dovršíl 15 a nepřekročil 18 let (ZSVM, 2003, § 2).

Mezi základní zásady výše uvedeného zákona patří povinnost, kromě jiných subjektů, také Probační a mediační služby, mít pro jednání s mládeží zvláštní průpravu (2003, §3). Při práci s mládeží je nanejvýš nezbytné brát v úvahu jejich věk, rozumovou a mravní vyspělost, jejich zdravotní stav, a to tak, aby byl jejich další vývoj co nejméně ohrožen.

Mladiství tvoří nezanedbatelnou část nápadu středisek Probační a mediační služby.

3.4.9 Dohled po propuštění z ochranného léčení (OLD)

Ochranné léčení patří mezi ochranná opatření ukládaná podle trestního zákoníku, § 99 (TZ, 2010). V případě, že je léčebnou zjištěno, že účelu léčení nelze dosáhnout, zákon umožňuje jeho ukončení. Soud při rozhodování o propuštění z léčby však může uložit dohled probačního úředníka, a to na dobu až 5 let.

Jedná se případy, kdy byla trestná činnost spáchána pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním a zjistí se, že hrozí spáchání dalšího trestného činu.

V případě tohoto dohledu Probační a mediační služba spolupracuje s ošetřujícími lékaři a odbornými pracovníky zdravotnického zařízení tak, aby byla eliminována možná hrozba vůči společnosti.

3.5 Činnost PMS v řízení před rozhodnutím soudu

Činnost Probační a mediační služby spočívá v mnoha aktivitách a některé z nich souvisí právě s přípravným řízením trestním, které končí okamžikem podání obžaloby či návrhu na potrestání státním zástupcem a s řízením soudním.

V těchto fázích trestního řízení je práce probačních úředníků zaměřena na řešení vzniklého konfliktu, na hledání optimálních variant řešení a na maximální zjištění informací pro další rozhodnutí soudu.

Do tohoto řízení spadá činnost Probační a mediační služby hlavně ve specializacích

- zprostředkování řešení konfliktu
- obecně prospěšné práce
- domácí vězení
- náhrada vazby dohledem

Plošně nelze určit, které případy řeší Probační a mediační služba více a které méně, difference přirozeně existují, a to v rámci České republiky i v rámci jednotlivých soudních krajů a středisek Probační a mediační služby.

V přípravném řízení a v soudním řízení před samotným rozhodnutím soudu, jsou výsledkem činnosti Probační a mediační služby zprávy, které podávají příslušnému soudu ucelený a komplexní pohled na trestnou činnost, osobu obviněnou ze spáchání trestné činnosti a na jiné okolnosti, relevantní pro daný případ.

Zprávy mohou mít doporučující či nedoporučující charakter. Snaží se být pro příslušný soud obrázkem o dané věci, hlavně pachateli, o okolnostech vzniku celé situace, jejich následcích a také jejich možném řešení.

Pro vypracování zprávy je nezbytným a důležitým faktorem spolupráce s osobou podezřelou či obviněnou ze spáchání trestné činnosti. Jak bylo již uvedeno výše, lze se s činností zaměřenou na vypracování zpráv Probační a mediační služby setkat ve více specializacích. V každé takové specializaci je totiž kladen na důraz na jiné a různé důležité skutečnosti a jsou zjišťovány rozdílné okolnosti.

3.5.1 Specializace ZRK

Ve specializaci ZRK, zprostředkování řešení konfliktu, mezi obviněným a poškozeným či obětí, je činnost Probační a mediační služby zaměřena na řešení konfliktu tak, aby bylo možné, pokud pro to existují vhodné podmínky, dojít k odklonu trestního řízení, a to nejen k podmíněnému zastavení trestního stíhání, ale hlavně k dohodě mezi podezřelým (obviněným) a poškozeným. Smyslem práce, a to ve všech specializacích, je náprava narušených, mezilidských vztahů mezi oběma stranami konfliktu.

Účast všech stran je dobrovolná, a pokud se jedna či druhá strana případu rozhodne nespolupracovat s Probační a mediační službou, nelze přítomnost účastníků jakýmkoliv způsobem nařizovat. Spolupráce s Probační a mediační službou však může být výhodou pro obě strany sporu, jak podezřelého či obviněného, tak pro poškozeného. Spolupráce bývá často vnímána pozitivně i advokáty obviněných, je jim doporučována a může přinést pozitivní výsledky v celkovém posouzení příslušnými soudy při rozhodování.

Probační a mediační služba bývá často první institucí, která poškozeným vysvětlí, co se děje, zapojí je do procesu samotného odškodnění a také nápravy pachatele. Poškozeným nebyvala orgány činnými v trestním řízení věnována až taková pozornost, náplní jejich práce, především Policie, je ztotožnit podezřelého s pachatelem a předat věc státnímu zastupitelství k podání návrhu na potrestání či obžaloby soudu.

Zde je prostor pro Probační a mediační službu, která vyvíjí činnost jak směrem k podezřelému nebo obviněnému, tak směrem k poškozenému. Vše samozřejmě souvisí s časovým prostorem, který je v dané věci k dispozici. Jedině ve zkráceném přípravném řízení pro činnost Probační a mediační službu příliš prostoru není.

Jednou z možností, kdy Probační a mediační služba zahajuje činnost v přípravném řízení je zájem samotného podezřelého o mimosoudní řešení věci a nápravy stavu věci.

Tato možnost je nejlepší variantou, protože takový podezřelý je velmi motivovaný k tomu, aby sám napravil následky spáchané trestné činnosti, uvědomuje si, co svým jednáním způsobil a má zájem na uvedení věcí do původního stavu. Zpravidla se však jedná o takovou trestnou činnost, která nemá tak fatální následek, jako je smrt člověka.

V této specializaci je především možné se setkat s mediací, která může být mimosoudním zprostředkováním řešení konfliktu mezi obviněným a poškozeným. Zde se skutečně může jednat o setkání podezřelého či obviněného a poškozeného, kdy podezřelý

může zjistit, jak by mohl napravit následky svého jednání, a poškozený může zjistit, co vedlo pachatele k tomu, že se dopustil trestné činnosti. Může dostat odpověď i na zásadní otázku: „Proč zrovna já?“.

Výsledkem činnosti Probační a mediační služby pak skutečně může být zpráva, která přispěje k podmíněnému zastavení trestního stíhání, když předpokladem využití této možnosti je splnění podmínek uvedených v trestním řádu v §§ 307 a 309 (TR, 1961), tedy pokud se *obviněný k trestnému činu doznal, nahradil škodu, kterou činem způsobil nebo uzavřel s poškozeným dohodu o náhradě takové škody, vydal bezdůvodné obohacení, které trestným činem získal a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu lze takové rozhodnutí považovat za dostačující, a to důvodně.*

O podmíněném zastavení trestního stíhání rozhoduje buď státní zástupce, a to v přípravném řízení nebo soudce, a to se souhlasem obviněného. Se souhlasem obviněného, ale i poškozeného je možné také rozhodnout o narovnání, pokud obviněný splní podmínky výše uvedené a navíc složí na účet orgánů činných v trestním řízení peněžitou částku určenou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti a pro veřejné účely.

V trestním právu se jedná o tzv. odklony trestního řízení, v případě restorativní justice o odklony v užším slova smyslu, kdy je odklon spojen s určitým výchovným prvkem a zpravidla také s určitými povinnostmi a omezeními, proto je vyžadován souhlas obviněného (Ščerba, 2011, s. 52-53). V případě odklonu tak není ukládána sankce.

3.5.2 Specializace OPP

V přípravném řízení a v řízení před rozhodnutím soudu se v této specializaci Probační a mediační služba zabývá již zakázkou orgánů činných v trestním řízení, a to v okamžiku, kdy státní zástupce či soudce uvažuje o uložení trestu obecně prospěšných prací obviněnému a pověří Probační a mediační službu šetřením, zda v konkrétním případě existují podmínky pro uložení takového trestu.

Činnost Probační a mediační služby se zaměřuje na poměry obviněného, na jeho osobní situaci, rodinné zázemí, zaměstnání, v zásadě na okolnosti, které umožní či znemožní uložení trestu obecně prospěšných prací řádně vykonat. Nezbytnou součástí

činnosti Probační a mediační služby je šetření zdravotního stavu a vůbec možnosti trest vykonat.

Smyslem práce Probační a mediační služby je také zjištění stanoviska obviněného k uložení tohoto trestu. Kromě toho vyhodnocuje, stejně jako v ostatních specializacích, případná rizika pro výkon tohoto trestu.

Jak uvádí Štern (2010, s. 91-97), představuje činnost probačního úředníka v této fázi trestního řízení spolupráci s mnoha subjekty – státním zástupcem, soudem, obviněným, poškozeným a poskytovatelem místa výkonu trestu obecně prospěšných prací. Probační úředník je garantem zajištění řádného výkonu trestu, odborníkem na obecně prospěšných prací v souvislosti se zákonnou úpravou a procesem výkonu tohoto trestu, prostředníkem mezi poskytovatelem a obviněným, profesionálem pověřeným dohledem nad výkonem trestu i manažerem v souvislosti s vhodným umístěním k výkonu trestu.

Činnost Probační a mediační služby začíná pověřením státního zástupce či soudce ke zjištění vhodnosti uložení tohoto trestu. Trest obecně prospěšných prací nelze projednávat z jiného podnětu. Výsledkem je zpráva doporučující či nedoporučující k uložení trestu obecně prospěšných prací. Zpráva musí mít strukturu a nesmí v ní chybět informace o zdravotním stavu obviněného, o možnostech výkonu trestu a její součástí je stanovisko obviněného k uložení trestu.

Nedoporučující zpráva k uložení trestu obecně prospěšných prací musí být odůvodněna, a pokud to okolnosti dovolují, měl by být součástí zprávy i návrh Probační a mediační služby na uložení jiného možného trestu, a to tak, aby měl navrhovaný trest smysl a byl ve spojení s osobou pachatele vykonatelný.

Obecně prospěšné práce představují činnost, zpravidla fyzickou a tak je zdravotní stav zcela zásadním předpokladem vykonatelnosti takto uloženého trestu. Trest obecně prospěšných prací lze uložit trestním příkazem nebo rozsudkem v hlavním líčení. Pro rozhodnutí soudu trestním příkazem je právě informace o šetření zdravotního stavu obviněného velmi důležitá, proto trestní zákoník stanovuje povinnost soudu požádat Probační a mediační službu o zajištění zprávy ke zdravotnímu stavu obviněného, možnostem výkonu trestu obecně prospěšných prací i zajištění stanoviska obviněného k uložení tohoto trestu (TŘ, 1961, § 314e). V některých případech se však stává, že trest obecně prospěšných prací je uložen soudem trestním příkazem v rozporu s tímto ustanovením.

Důvodem pro nedoporučení uložení trestu obecně prospěšných prací může být kromě nepříznivého zdravotního stavu i nevhodné zaměstnání obviněného, když se jedná o práci na směny, v zahraničí, bez stálé a pravidelné pracovní doby, mimo bydliště.

Ve specializaci obecně prospěšných prací je Probační a mediační služba činná jak v řízení přípravném a soudním, tak v řízení vykonávacím, kdy dohlíží na samotný řádný výkon uloženého trestu ve prospěch určitého poskytovatele. O umístění k poskytovateli rozhoduje příslušný soud, a to na návrh probačního úředníka. Podmínkou je, že odsouzený vykonává trest obecně prospěšných prací v obvodu soudu, v němž bydlí (TZ, 2010, §335). Trest obecně prospěšných prací může vykonávat i mimo tento obvod, k tomu však musí udělit svůj souhlas.

Pokud trest obecně prospěšných prací není vykonáván řádně, odsouzený zaviněně porušuje podmínky realizace výkonu trestu, nevede řádný život nebo neplní stanovené povinnosti, podává Probační a mediační služba návrh na přeměnu trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, a to v poměru 1:1. Jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se přeměňuje na jeden den ve výkonu trestu odnětí svobody. Trestní zákoník umožňuje i přeměnu na peněžitý nebo trest domácího vězení, stále se však vede v odborných kruzích diskuze o tom, zda je vhodné přeměňovat jeden alternativní trest v jiný alternativní trest (TZ, 2010, § 65).

3.5.3 Specializace DV

Při šetření podmínek trestu domácího vězení se zjišťují a jsou rozhodné jiné skutečnosti. Ne v každé trestní věci, v níž připadá v úvahu uložení trestu domácího vězení, je Probační a mediační služba pověřena šetřením bydliště, protože trestní zákoník (2010) neukládá soudu povinnost před uložení tohoto trestu kontaktovat Probační a mediační službu.

Projednání podmínek pro uložení trestu domácího vězení je velmi náročná záležitost. Zabere více času, spočívá v šetření bydliště i rodinného zázemí, ale i zaměstnání a volného času. Trest domácího vězení totiž spočívá v povinnosti zdržovat se v obydlí určeném rozhodnutím soudu, a to v čase, který také určí soud (TZ, § 60).

Smyslem šetření v bydlišti obviněného je zjištění, zda obydlí vyhovuje podmínkám trestu, a to i z pohledu jeho kontroly. Důležitý je i postoj rodiny a osob, které se v obydlí běžně zdržují. I pro ně se jedná o omezení v běžném způsobu člověka, když dobu, kterou běžně tráví mimo domov, bude odsouzený trávit doma.

Jak uvádí Šámal (2012, s. 817-818) a shodně i Jelínek (2009, s. 58) je trest domácího vězení hlavní náhradní variantou za trest odnětí svobody a ze zkušeností ze zahraničí vyplývá, že je vnímán jako větší zásah do osobní svobody než krátkodobý trest odnětí svobody. Pokud jej soud ukládá, musí být přesvědčen, že k nápravě pachatele postačí. Trest domácího vězení je omezením svobody pohybu, který zajišťuje Listina základních práv a svobod, přesto je takové omezení určitě menší, než ve výkonu trestu. Odsouzený může dále chodit do zaměstnání, věnovat se svým zálibám a svým blízkým.

Z výše uvedených důvodů Probační a mediační služba zjišťuje stanovisko obviněného, zda by takové omezení snesl a podrobil se mu. Proto dává obviněný slib, že se bude zdržovat v určeném obydlí, na stanovené adrese a bude při výkonu kontroly trestu s Probační a mediační službou spolupracovat (Štern, 2010, s. 150).

Probační a mediační služba dokáže na základě svého šetření před uložením tohoto trestu na rozdíl od soudu zjistit mnoho skutečností, které jsou pro výkon trestu relevantní a zásadní a předložit tak soudu objektivní informace o osobě obviněného, i jeho rodinných poměrech. Probační a mediační služba si osobně ověřuje sdělené informace a může tak pro rozhodnutí soudu vyhodnotit, zda lze jakékoliv prohlášení obviněného považovat za účelové a tedy také vyhodnotit, zda slib učiněný obviněným má šanci být dodržen a dodržován (Šámal, 2012, s. 823). Ne vždy je obviněný motivován takový trest vykonat a výjimkou nejsou ani lživá prohlášení.

Probační a mediační služba prověřuje rodinnou situaci obviněného, jeho sociální prostředí, zda na jeho přítomnosti či službách není někdo z rodiny závislý, zda nepečuje o svěřenou osobu, jeho zaměstnání a finanční situaci, jaká je jeho pracovní doba, jeho sociální kontakty a způsob využívání jeho volného času, jeho denní režim, aktivity, závazky vyplývající v členství v zájmové organizaci, příslušnost k náboženské obci. Zásadní a rozhodující je i jeho postoj ke spáchané trestné činnosti, jeho motivace a zájem napravit, co trestným činem narušil. Důležitý je jeho postoj k poškozenému nebo oběti, jeho ochota spolupracovat s Probační a mediační službou, dokládat relevantní dokumenty, podrobit se návštěvě bydliště a spolupráci s jeho blízkými.

Zákonodárce se při úpravě tohoto trestu měl pravděpodobně více inspirovat zkušenostmi v zahraničí, protože jak se dle Šterna (2010, s. 158-159) ukazuje, ukládat trest domácího vězení jako samostatný trest nebylo úplně nejšťastnější. V zahraničí se ukládá jako náhrada trestu nepodmíněného nebo jeho části v případě podmíněného propuštění, jako náhrada vazby nebo v kombinaci s odsouzením podmíněným, ale již zřídka jako trest samostatný.

Trest domácího vězení je alternativou také z pohledu nižších finančních nákladů než stávající náklady odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, navíc je zpoplatněn, a to částkou 50,- Kč denně (Vyhláška, 2009).

Ze zkušeností ze zahraničí vyplývá také skutečnost, že trest domácího vězení je efektivní pouze v kombinaci s elektronickým systémem náramků, i to může být důvodem, proč není soudy dosud tolik ukládán.

3.5.4 Specializace NVD

V rámci uložení náhrady vazby dohledem se musí povinný podrobit režimu dohledu, ovšem se specifikami. Dopředu nelze určit, jak dlouho bude takový dohled trvat, záleží na tom, kdy dojde k rozhodnutí ve věci samé.

Dále se neseписuje probační plán dohledu a neprovádí se návštěva v bydlišti. Osoba, které byl takový dohled uložen, se však dostavuje v pravidelných intervalech na středisko Probační a mediační služby a je kontrolováno její chování v souladu se zákonem. V případě, že se v pravidelných intervalech nedostavuje či s Probační a mediační službou nespolupracuje, Probační a mediační služba může podat návrh na zpětvzetí do vazby (TŘ, 1961, §73)

3.5.5 Specializace PPD

Parolová agenda, podmíněné propuštění s dohledem, zcela nespadá do řízení před rozhodnutím soudu v pravém slova smyslu, přesto je sem zařazena, a to z toho důvodu, že výsledkem činnosti probačního úředníka je vydání stanoviska Probační a mediační služby k podmíněnému propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody na svobodu.

PAROLE je slib odsouzeného, že bude po svém propuštění dodržovat soudem stanovené podmínky. Pochází z francouzštiny ze slova (v překladu) – dávám své slovo.

Zpravidla začíná kontaktem Probační a mediační služby ze strany odsouzeného a jeho žádostí o spolupráci. Odsouzený s Probační a mediační službou spolupracovat může, ale rozhodně nemusí, je to otázka dobrovolnosti. Odsouzený by měl mít o spolupráci s Probační a mediační službou dostatečné informace již z věznice, kde je nejen poučen pracovníky věznice, ale i probačním úředníkem, který pořádá přímo ve věznici besedy s vězni.

Vzhledem k velkému zájmu o spolupráci se jeví jako vhodnější variantou zabývat se spíše závažnější trestnou činností, protože smyslem spolupráce s Probační a mediační službou je zjištění, zda je odsouzený skutečně připraven na život na svobodě a zda reálně nehrozí někomu nebezpečí (Štern, 2010, s. 104-106).

Pro zpracování stanoviska Probační a mediační služby pro rozhodnutí soudu je také důležité šetření v bydlišti, kam by se měl odsouzený vracet. To dává odpověď na otázky, zda se takový propuštěný nestane hned po svém propuštění člověkem bez domova, zda s jeho návratem počítá rodina a zda jsou i členové rodiny na jeho návrat připraveni.

Další důležitou skutečností se jeví i příslib nového zaměstnání, které bude pro propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody zdrojem příjmu, aby tak byl dále schopen plnit své závazky a aby bylo eliminováno nebezpečí páchání nové trestné činnosti z důvodu nedostatku finančních prostředků (Štern, 2010, s. 107-111). Pro Probační a mediační službu je nezbytnou součástí práce i kontaktování poškozeného či oběti a zjištění jejího stanoviska k této skutečnosti. Neméně důležitou informací je i zpráva věznice o chování odsouzeného.

Stanovisko probačního úředníka k podmíněnému propuštění je složité i z pohledu vyhodnocení zásadní okolnosti, zda je taková osoba dostatečně motivovaná k tomu, aby vedla řádný život v souladu se zákony a právním řádem a zda není potenciálním nebezpečím pro společnost. V této souvislosti může navrhnout soudu uložení přiměřených omezení a povinností (Štern, 2010, s. 109).

3.5.6 Podnět k činnosti

Probační a mediační služba musí být k probačním činnostem v přípravném řízení a v řízení před rozhodnutím soudu pověřena orgány činnými v trestním řízení. Jedinou výjimkou je činnost v rámci specializace zprostředkování řešení konfliktu, kdy Probační a mediační služba může zahájit svou činnost na základě kontaktu s obviněným nebo poškozeným. Následně však musí být vyžádán souhlas státního zástupce (Ščerba, 2011, s. 357).

Probační a mediační služba může být k zahájení činnosti pověřena příslušným státním zástupcem, který vyhodnotí trestní věc jako vhodnou k projednání alternativního trestu.

Státní zastupitelství požaduje po Probační a mediační službě vypracování zprávy, v níž se Probační a mediační služba zaměřuje na zjištění možností výkonu alternativního trestu, stanovisko obviněného, jeho rodinné, osobní a majetkové poměry, jeho zdravotní způsobilost, případně další rozhodné skutečnosti pro rozhodnutí o uložení trestu.

Probační a mediační služba však může být k probačním činnostem pověřena také přímo soudem, a to v případech, kdy v úvahu soudu přichází uložení alternativního trestu, a to i přesto, když státní zastupitelství navrhuje uložení jiného trestu. Názor státního zastupitelství se ne vždy musí shodovat s názorem soudu.

Soud zajímá v každé specializaci jiné skutečnosti, je to zdravotní stav obviněného, vykonatelnost trestu a v případě trestu obecně prospěšných prací také umístitelnost odsouzeného k výkonu takového trestu. Soud přihlíží ke stanovisku obviněného k uložení tohoto trestu (TZ, 2010, §64) nebo slibu v případě trestu domácího vězení (TZ, 2010, §60).

Zpráva, která je výstupem činnosti Probační a mediační služby v této fázi trestního řízení pak obsahuje informace o spolupráci obviněného s Probační a mediační službou, o jeho postoji ke spáchané trestné činnosti, k řešení jejich následků. Dále informace o spolupráci s poškozeným, pokud v dané věci figuruje a popis jednotlivých kroků, učiněných probačním úředníkem. Nezbytnou součástí zprávy, která má povahu doporučení či nedoporučení uložení konkrétního trestu, je jednoznačné stanovisko probačního úředníka k vhodnosti uložení trestu.

Jak doporučení, tak nedoporučení musí být probačním úředníkem odůvodněno. V případě nedoporučující zprávy se za vhodné považuje podání jiného návrhu na uložení vhodnějšího trestu, pokud není výstupem návrh na podmíněné zastavení trestního stíhání, a to z důvodu splnění podmínek daných zákonem.

3.6 Činnost PMS ve vykonávacím řízení

Ve vykonávacím řízení sleduje Probační a mediační služba řádný výkon uloženého trestu, plnění stanovených povinností, uložených omezení a opatření. Podává příslušnému soudu průběžné zprávy o průběhu dohledu, informuje soud o ukončení dohledové činnosti. Stejně tak informuje soud o porušení podmínek dohledu a uložených trestů.

Ve vykonávacím řízení může být Probační a mediační služba pověřena především dohledem nad výkonem trestu

- obecně prospěšných prací
- domácího vězení
- podmíněného odsouzení
- podmíněného propuštění
- propuštění z ochranného léčení
- zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Ščerba (2011, s. 359 – 380) uvádí, že výkon jednotlivých trestů je závislý na mnoha a často rozličných faktorech a je individuální. Výkon trestu by měl být efektivní a smysluplný. To zajišťuje Probační a mediační služba několika nástroji.

Společné pro všechny tresty je jejich kontrola během zkušební doby, ať už podmíněného odsouzení, podmíněného propuštění, výkonu trestu obecně prospěšných prací nebo domácího vězení. Především jde o důslednou kontrolu řádného výkonu trestu, plnění stanovených konkrétních povinností a dodržování přiměřených omezení. Ve většině případů se jedná o náhradu způsobené škody, a to podle sil a možností pachatele. Odsouzený by měl během výkonu trestu vést řádný život a nedopouštět se nové trestné činnosti. Nová trestná činnost, za kterou je odsouzený pravomocně odsouzen během výkonu alternativního trestu, může znamenat přeměnu stávajícího a probíhajícího trestu v trest nepodmíněný.

Pro zajištění výkonu trestu obecně prospěšných prací spolupracuje Probační a mediační služba s poskytovateli těchto prací, s institucemi obecně prospěšnými či obecními úřady, a to tak, aby mohl být trest řádně a včas vykonán a aby byl uložen vhodně. Posílením pravomoci probačního úředníka se stala skutečnost, že návrh na místo výkonu

trestu a druh práce podává výlučně Probační a mediační služba, která dále vykonává náhodné kontroly výkonu tohoto trestu. Součástí kontroly přítomnosti na pracovišti, v čase, kdy je na výkonu trestu obecně prospěšných prací domluven poskytovatel s odsouzeným, je i test na přítomnost alkoholu v těle, a to v rámci bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Současně Probační a mediační služba kontroluje samotný výkon trestu prostřednictvím odpracovaných hodin, které odsouzený vykonává. O počtu vykonaných hodin informuje průběžně soud. Stejně tak oznamuje soudu, pokud odsouzený trest obecně prospěšných prací nevykonává.

Dalším nástrojem aktivity a smysluplnosti uložených alternativních trestů jsou pravidelné konzultace odsouzeného s probačním úředníkem na středisku Probační a mediační služby, jejichž termíny je povinen dodržovat. Pro snazší pochopení stanovených pravidel je sestavován probační plán dohledu, na jehož sestavení se odsouzený aktivně podílí. Jeho dodržování a plnění stanoví trestní zákoník (2010, §50).

Činnost Probační a mediační služby ve vykonávacím řízení spočívá i v pomoci odsouzenému s jeho osobními záležitostmi. Vhodnou radou či zprostředkováním kontaktu či setkání, může být probační úředník nápomocen v řešení často velmi svízelné situace.

Vše záleží na ochotě odsouzeného spolupracovat s Probační a mediační službou i v těchto věcech, protože probační úředník je veden snahou o začlenění odsouzeného zpět do společnosti, ukazuje mu tu správnou cestu. Probační úředník je ochoten i doprovodu odsouzeného na úřady, pokud tento není z jakýchkoliv důvodů schopen takový úřad navštívit sám.

Nástrojem vykonávacího řízení jsou také návštěvy v bydlišti odsouzeného. Jejich význam spočívá především v tom, aby mohly být probačním úředníkem objektivizovány údaje a informace, které osobně na konzultacích sděluje a také, aby mohla být navázána spolupráce s nejbližším okolím odsouzeného, které často netuší, jak by mohlo pomoci.

Každý dohled nad výkonem konkrétního alternativního trestu má svůj režim a jeho intenzita souvisí s pokyny soudu i metodickými standardy pro každou specializaci. Časově je ohraničen rozhodnutím příslušného soudu. Ve vykonávacím řízení je pak více času pro řešení uložených povinností a motivaci ke změnám v životě pachatele.

Vzhledem k tomu, že však vykonávací řízení je jiná část procesu práce Probační a mediační služby a souvisí s již uloženými tresty příslušnými soudy a jejich výkonem, nebude se tato práce vykonávacímu řízení více věnovat.

4 Vlastní práce

4.1 Praxe

Institut Probační a mediační služby, uzákoněný v roce 2000, je nepochybně velmi důležitým rozhodnutím našich zákonodárců v rovině pohledu na stav a fungování soudcovských rozhodnutí o trestu pro potenciální pachatele trestných činů. Není na místě pochybovat obecně o objektivitě a úplnosti soudních rozhodnutí, když jsou činěny profesionálními představiteli justice, prověřenými a do své funkce jmenovanými poté, co složili justiční zkoušky a splnili všechny předpoklady pro toto jmenování.

Na druhou stranu je však všeobecně známo, že pouhá povinnost splnění profesních podmínek pro samotný bezchybný a spravedlivý výkon soudcovské činnosti sama o sobě nemůže stačit. Mimo odborných předpokladů pro tento výkon je nutné mít určité množství životních zkušeností a zejména by neměla chybět pokora mladých soudců před tou obrovskou odpovědností v souvislosti se svěřením možnosti nezávisle rozhodovat o osudu jiných lidí. Jen ten představitel justice, který je ochoten se stále vzdělávat ve svém oboru, zná a respektuje zákony, je ochoten naslouchat radám svých starších kolegů, řídit se jimi a přijímat tak spravedlivá rozhodnutí, může být dobrým soudcem a přínosem pro celou společnost.

Je pochopitelně dobře, že soudy jsou naprosto nezávislými orgány na čemkoliv a komukoliv, a že se při svých rozhodováních řídí jen a jen zákonem a svým svědomím. Jinak by ani fungovat nemohly, a společnost by nemohla z tohoto pohledu mluvit o demokracii. Přesto je však důležité, aby i soudy více respektovaly zákony, jimiž se zákonodárce snaží upravit a vylepšit situaci v konkrétní oblasti a v konkrétním oboru. Právě takovým zákonem je i zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, přijatý zejména proto, aby se změnilly podmínky pro ukládání a výkon některých trestů uvedených v trestním zákoně pachatelům, kteří jsou vhodnými kandidáty pro takové tresty.

Součinnost Probační a mediační služby se soudy, státními zastupitelstvími a také policejními orgány, upravená v tomto zákoně, by měla přinést nejen prohloubení spolupráce mezi těmito orgány na úseku trestního práva, ale měla by přinést i jiný pohled v oblasti ukládání některých trestů jako například trestu obecně prospěšných prací, domácího vězení, případně některých dalších a vymezit podmínky dohledu nad pachateli trestné činnosti. Rozhodně nezanedbatelnou součástí tohoto zákona je i vymezení možností

uplatnění mediace v případech předběžného projednávání náhrady škody mezi pachatelem a poškozeným.

Z tohoto výčtu je zřejmé, že nejde o nezajímavé možnosti nového a rozšířeného pohledu na trestní řízení, ale zejména, že jde v rámci součinnosti o prohloubení účinnosti ukládaných trestů soudy těm pachatelům, kteří si zaslouží zvýšenou pozornost v souvislosti se svoji nápravou do budoucna. Každý, kdo se s tímto zákonem seznámí, si musí všimnout i toho, že právě tento zákon se snaží usnadnit práci státním zástupcům a zejména soudcům, protože Probační a mediační službě jsou ukládány úkoly, které činí potenciální soudní rozhodnutí daleko přesnějšími, objektivnějšími a úplnějšími. Pečlivější zjišťování poměrů pachatele a poškozených a jejich možností je nepochybně důležitým předpokladem opravdu spravedlivého rozhodnutí a musí být přijato a pochopeno každým, kdo se jen trochu seznámil s trestním prostředím u okresních i krajských soudů.

Jestliže Probační a mediační služba je na základě tohoto zákona připravena plnit součinnostní úkoly na tomto poli, pak stejná snaha a připravenost musí vyplýnout i od státních zastupitelství, soudů a také policejních orgánů a to proto, že zákon platí i pro ně a rovněž i jim ukládá určité pracovní úkoly.

Probační a mediační služba se při výkonu své nepochybně prospěšné činnosti, setkává v současnosti s několika zajímavými, ale nepřehlédnutelnými profesními problémy. Ty vyplývají zejména ze spolupráce se soudními orgány, v menší míře pak s orgány státních zastupitelství a policejními orgány. Určitě nosným problémem je spolupráce se soudy samými.

Jeví se však jako zásadní, že právě soudní orgány a to přímo soudci a předsedové senátu mají stále ještě i v této době poněkud zkreslené, ale hlavně neúplné představy o práci, povinnostech a především možnostech Probační a mediační služby.

Stává se totiž velice často, že soudce uloží např. trest obecně prospěšných prací, aniž by tuto věc předjednal s Probační a mediační službou. Lze mít za to, že tato chybná praxe se vyskytuje až příliš často, z čehož vyplývá, a to jednoznačně, že příslušný soudce nezná své pracovní povinnosti. Nepřipustí si, že takovýto trest je vhodné předem předjednat s Probační a mediační službou, aby byly bezpečně a odpovědně zjištěny všechny podmínky pro uložení takové sankce. Nelze se proto divit, že pak často dochází k nenaplnění tohoto trestu a nezřídka není na vině jen odsouzený.

Lze pochopit, že soudce je jistě pán sporu, ale i soudce se musí řídit zákony, ze kterých mu vyplývají určité povinnosti. Lze se jen domnívat, zda nebere v úvahu argumenty Probační a mediační služby pro nedoporučení uložení alternativního trestu jen prostě proto, že by musel uložit trest nepodmíněný či jen proto, aby ukázal sílu svého postavení.

Konkrétně například trest obecně prospěšných prací je trestem specifickým a jako takový si zaslouží zvýšenou pozornost všech aktérů, kteří se na něm jakkoliv podílejí.

- Za prvé je přece nutné zjistit, zda samotný odsouzený je vůbec schopen takový trest vykonat, tedy, zda má vůbec ty správné fyzické předpoklady, netrpí nějakou nemocí, nebo zdravotním omezením. Lze konstatovat, že pouhý formální dotaz soudce v jednací síni rozhodně nepostačuje ke zjištění jeho skutečného stavu.
- Za druhé je také nutné přezkoumat, zda jeho pracovní zařazení, jeho profese a zaměstnání mu umožní tento trest absolvovat.
- Za třetí je nutné zjistit, zda takto uložený trest má potenciál splnit očekávanou nápravu samotného odsouzeného.
- Za čtvrté je pak nutné reagovat na pracovní příležitosti v regionu samém, případně je nutné zjistit, zda tam vůbec vzniká potřeba těchto prací a jaká je skladba jednotlivých profesí v souvislosti s výkonem takovýchto pomocných prací.

Z tohoto výčtu je pak zřejmé, že nejde o jednoduchou problematiku a také z tohoto výčtu vyplývá, že soud určitě nemá čas ani prostředky zjišťovat existenci shora uvedených předpokladů pro uložení samotného trestu obecně prospěšných prací. Zákonodárce proto pověřil Probační a mediační službu zjišťováním těchto významných skutečností a určitě věděl proč.

Každý trest má svůj význam tehdy, je-li uložen pachateli, který si jej jednak zaslouží a jednak má-li příležitost tento trest naplnit a tedy vykonat. Nelze si totiž představit, že by trest obecně prospěšných prací vykonával třeba člověk se zdravotním handicapem, nebo člověk, který ve svém základním zaměstnání nemá časový a ani materiální předpoklad pro jeho samotné provedení.

Z toho vyplývá, že právě Probační a mediační služba je tím skutečným partnerem pro soudní orgány, případně pro orgány státního zastupitelství. Jedině vzájemnou spoluprací a

součinností se může dosáhnout podstatného zkvalitnění výkonů alternativních trestů. Navíc je přece zřejmé, že činností Probační a mediační služby v tomto směru se práce soudních orgánů značně usnadní, mají-li k dispozici údaje k pachateli, které by jinak byli nuceni obtížně zjišťovat.

Není rozhodně příjemným zjištěním, že na okresních soudech mohou působit jedinci, kteří v součinnosti s Probační a mediační službou spatřují nadbytečnost, nepříjemné obtěžování, či službu přímo považují za neživotaschopnou a tím možná i za nutné zlo. Stojí určitě za to se nad tímto stavem zamyslet a zjistit proč tomu tak je.

4.1.1 Soudy

Ze strany soudů není těmto důležitým otázkám věnována náležitá pozornost a spolupráci s Probační a mediační službou nezahrnují do svých školení a výkonu praxe soudních čekatelů. Takový soudní čekatel si tak ne úplně svojí vinou neuvědomí, jakou úlohu hraje v soudním procesu právě Probační a mediační služba. Nechápe, že kvalitní součinnost mu umožní zejména spravedlivě rozhodnout a dále, že mu i ulehčí celou jeho soudcovskou práci.

Při nástupu do své funkce pak takový nový a začínající soudce ani neví a nezná postavení Probační a mediační služby a neví přesně, jaké úkoly jí zákonodárce svěřil, a lze se domnívat, že může být překvapen, když se mu problematika ukládání, např. trestu obecně prospěšných prací, komplikuje a že mu do celé věci někdo zasahuje.

Určitě nelze přehlédnout skutečnost, že se vyskytují i soudci, kteří snad mají povědomost o úloze Probační a mediační služby, ale z určitých, sobě vlastních, důvodů jsou přesvědčeni, že rozhodování je svěřeno jen jim samým, a nevidí důvod, proč by se o tom měli ještě s někým radit.

V neposlední řadě je pak na vině otázka rychlosti soudního řízení a četnosti nápadu souzených věcí na tom kterém soudě a nezbyvá čas se těmito zdánlivě podružnými a okrajovými důvody vůbec zabývat.

Nelze s jistotou tvrdit, že neexistují ještě nějaké další podstatné důvody, které zde nejsou zmíněny, ale ty, které jsou uvedeny shora, lze považovat za nejpodstatnější. Jejich

odstraněním by totiž práce justice a také Probační a mediační služba nabrala daleko větší kvalitu, než tomu je v současné době.

Příčiny shora popsané situace by bylo možné shrnout do níže uvedených bodů:

- Malá razance probačních úředníků v souvislosti se svým prosazením v soudním procesu a absence vymáhání svých zákonem svěřených oprávnění.
- Chybějící součinnost vrcholných představitelů obou institucí o navázání plodné a fungující spolupráce.
- V neposlední řadě chybějící povědomost probačních úředníků o soudním procesu, zejména pak neznalost některých základních zásad trestního řízení.

Protože tento celkem neutěšený stav má několik příčin, je jistě žádoucí věnovat se konkrétněji jednotlivým nesprávným přístupům jak soudců samotných, tak i pracovníků Probační a mediační služby.

Podcenění možností Probační a mediační služby ze strany soudů je jistě tím základním předpokladem toho, že úkoly Probační a mediační služby se nedaří zvládat tak, jak si to zákonodárce představoval.

Na vině tohoto stavu může být jistě skutečnost, že existence a vznik Probační a mediační služby je datován od roku 2000, tedy do doby nepříliš vzdálené a tak na rozdíl od historicky dlouhodobé existence soudnictví je to doba velmi krátká na to, aby se mohla Probační a mediační služba se svými úkoly, právy a povinnostmi, dostatečně adekvátně vedle takového gigantu prosadit. Je nepochybně pravdou, že soudnictví jako takové jistě řeší mnohem závažnější úkoly a problémy svého resortu a zmiňovaná součinnost s tak malým partnerem jako je Probační a mediační služba, a to ještě jen v určité rovině, se zdá být přímo zanedbatelná.

Lze jistě připustit, že vedoucí činitelé resortu spravedlnosti, se nechtějí příliš zabývat tímto problémem zejména proto, že výjimečné ústavní postavení soudů jako takových je vlastně neotřesitelné a soudy jako orgány naprosto na nikom a na ničem nezávislé, se přece nemohou při svém rozhodování ohlížet na Probační a mediační službu. Zdá se, že tento názor a pocit převažuje u naprosté většiny soudců a bohužel se v nich upevňuje od samého

začátku jejich nástupu na soud a poté v dalším průběhu jejich soudcovské kariéry. Názor, že nikdo jim nemůže do jejich rozhodování mluvit a toto rozhodování nějak ovlivňovat je primární a určující chybou v uvažování většiny soudcovského stavu.

Zásadní chybou takového uvažování je jejich mylná představa o zasahování do jejich soudcovské pravomoci. To je velmi zavádějící a hlavně obrovsky nepravdivé a jednoznačně svědčí o nepochopení úmyslu zákonodárce pomoci soudům při jejich rozhodování o pachateli tím, že budou znát lépe skutečný stav věci, poměry pachatele a jeho adaptaci na uložení zamýšleného trestu. Vždyť vždy musí jít především o rychlé a účinné řešení konkrétního případu a s tím spojenou důvěru soudu v to, že jím uložený trest, např. trest obecně prospěšných prací, bude bez problému vykonatelný a tím je zajištěno jedno ze základních práv trestního řízení, totiž průchodnost a vymahatelnost trestu a tím práva.

Největší problém, jak tento stav změnit ku prospěchu společnosti, ale i samotného pachatele, lze spatřovat v tom, aby především vrcholné soudní orgány a také vrcholné orgány ministerstva spravedlnosti správně pochopili úmysl zákonodárce při tvorbě zákona o Probační a mediační službě a pak následně zajistili, aby všechny jejich podřízené orgány respektovaly a také dostatečně využívaly součinnosti s Probační a mediační službou jako důležitého pomocníka v určité jedné části rozhodovací soudní pravomoci. Zatím, zdá se, panuje u těchto orgánů neochota změnit v tomto směru svůj způsob myšlení.

Není jistě složité pochopit, že touto součinností nelze zasahovat do soudního rozhodování a zákonodárce takový úmysl samozřejmě rozhodně neměl. Čím dříve toto myšlení bude změněno, tím dříve nastane situace, kdy se i soudům uleví při zjišťování skutečných poměrů pachatelů a může to přispět k větší účinnosti a objektivitě soudního rozhodování.

Nejde o zasahování do pravomocí soudních orgánů, jde o nabídku profesionální pomoci zmapovat důkladně poměry pachatele a přispět k tomu, aby soud našel ten adekvátní, přiměřený a hlavně účinný trest, jehož výkon by nezpůsobil žádné problémy ani pachateli, ani soudu samému. Soudce bude mít vždy zachováno právo rozhodovací, na nikom nezávislé a zachované tím, že podnět ke spolupráci s Probační a mediační službou musí vždy vyjít od něho samotného. Tam, kde se tak děje, je výkon spravedlnosti určitě posunut do jiného rozměru, prospěšného oběma stranám.

Nelze však nadále tolerovat případy, kdy se probační úředník dostaví na jednání soudu s předem soudem zasláným vyznáním o konání veřejného zasedání a výsledek je nakonec takový, že soud a státní zástupce věc projednají bez účasti zástupce Probační a mediační služby, aniž by jej vůbec do jednací síně pozvali. Smutné na tom všem je to, že podobných případů rozhodně není málo.

Z toho, co bylo výše uvedeno, vyplývá, že na úseku součinnosti Probační a mediační služby se soudními orgány, zejména pak soudci samotnými, jsou poměrně značné rezervy a skutečnost, že zákonem předpokládaná spolupráce není na patřičné úrovni, je spíše na straně soudů, než samotné Probační a mediační služby. Příčiny tohoto stavu byly částečně naznačeny shora a bez změněného přístupu soudců k této problematice, se situace určitě nezlepší.

4.1.2 PMS

Na straně Probační a mediační služby je nezbytná nutnost lepšího a kvalitnějšího fungování této spolupráce v tom, že jednotliví pracovníci se musí seznámit s pravidly trestního řízení a s instituty trestního zákona a trestního řádu, jako dvou nosných právních předpisů, bez nichž nelze mluvit o trestním řízení jako takovém. Lze ocenit zejména to, že se pořádají vzájemná odborná setkání, která mají za cíl přiblížit pravidla trestního procesu a lépe pochopit některé skutkové podstaty trestných činů, za něž jsou právě většinou ukládány tresty obecně prospěšných prací, domácího vězení, či tresty podmíněné, vyžadující konkrétní součinnost s Probační a mediační službou.

Bez vzájemného pochopení svých úkolů nemůže spolupráce obou těchto složek fungovat na požadované úrovni a situace se nezlepší. Podcenění možnosti usnadnění práce soudů pomocí přesných a objektivních zjištění Probační a mediační služby pak určitě nevede k úplnosti soudních rozhodnutí a logicky nehodnotí všechny důležité skutečnosti konkrétního trestního procesu. I když hlavním partnerem Probační a mediační služby s ohledem na trestní řízení je pochopitelně soud, ani postavení a úlohu státního zastupitelství nelze v této situaci podceňovat.

Probační a mediační služba se snaží vstupovat do všech případů zahájeného trestního stíhání, zvláště u mladistvých, kde by měla být informována již ze strany policejního

orgánu. Lze však mít za to, že vzhledem k tomu, že není široké veřejnosti dosud jasně známo, v čem pro ně může být Probační služba významná a v čem jim může pomoci, se pak jak obvinění, tak poškození dobrovolné spolupráci vyhýbají. Navíc často si v trestním řízení volí advokáta a ten kolikrát vyhodnotí spolupráci s Probační a mediační službou jako nepotřebnou, když je sám schopen domluvit svému klientovi, aby se za spáchanou trestnou činnost omluvil a finančně se s poškozeným vyrovnal. Naopak existují i situace, kdy sám advokát vyhledá služby Probační a mediační služby, či je jako takové svému klientovi doporučí.

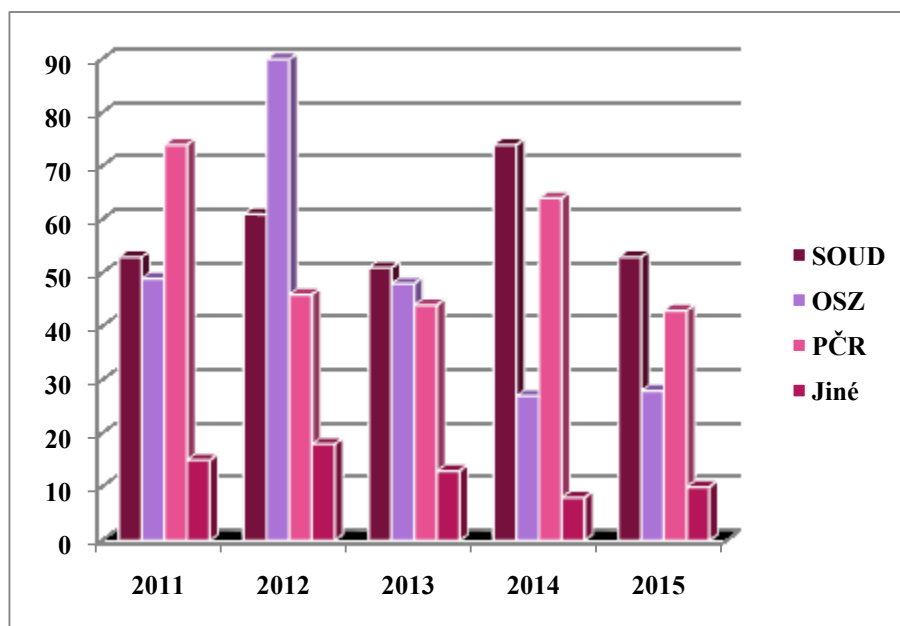
To, co lze vnímat negativně, je vzdělání probačních úředníků, které je často sice vysokoškolské, ale v oblasti sociální a trestní právo je v těchto oborech vyučováno pouze okrajově. Pak může často docházet k chybám, které nejsou ani tak způsobeny úmyslně, ale spíše neznalostí základních zásad trestního práva. Probační úředník pak například žádá informace, které mu nepřísluší či které jsou z pohledu práva nevymahatelné.

Každý probační úředník by si měl být vědom, kde jsou hranice, za které jít nemůže, co mu dovoluje zákon a kde naopak se velmi lehce může sám dopustit nezákonného jednání, když může sdělit třetí osobě informace o obviněném či poškozeném, které jsou však předmětem utajení. Probační úředník je veden v každém případě snahou o vyřešení případu a vyhodnocení jeho nejvhodnějšího řešení a sám potřebuje informace, které jen velmi nerad sděluje obviněný, není však možné jít cestou porušování právních norem. Hranice mezi tím, co je dovoleno a již zakázáno, je velmi tenká, ale vždy a za všech okolností je třeba respektovat zákon.

Snaha probačních úředníků někdy může vyústit v přecenění jejich schopností, lze však mít za to, že jsou vedeni dobrou vůlí pomoci. Probační úředníci jsou při výkonu probačních činností vázání mlčenlivostí, a to jak vůči poškozeným, tak vůči jiným subjektům. Často by potřebovali informace, které však získat nemohou.

Z komplexního pohledu však probační úředníci vykonávají velmi záslužnou činnost, kterou je třeba ocenit a neignorovat. Výsledky jejich práce přinášejí často velmi pozitivní ohlasy na řešení následků trestné činnosti, mnozí z pachatelů trestné činnosti jsou za odvedený dohled vděční, když pochopí, jakou výhodu jim spolupráce s Probační a mediační službou přinesla. V mnoha případech je pozitivním výsledkem např. změna chování otce, který je povinen platit výživné na své děti.

4.2 Pověření k odborným činnostem

Graf č. 1 Pověření

Zdroj: PMS Trutnov

Zpracování: vlastní

Z výše uvedeného grafu a jak bylo již uvedeno výše, je zřejmé, že Probační a mediační služba je k odborným činnostem pověřována jak ze strany okresních státních zastupitelství, tak ze strany samotných soudů.

Z časového hlediska je Probační a mediační služba pověřována státním zastupitelstvím v okamžiku, kdy je věc v přípravném řízení ukončena a předána společně s návrhem na potrestání nebo obžalobou příslušnému soudu k rozhodnutí o vině a trestu.

Soudy však i přesto, kdy byla věci státním zastupitelstvím zainteresována Probační a mediační služba, mohou rozhodnout, aniž by bylo vyčkáno jejího stanoviska.

Z praxe je patrné, že státní zastupitelství zcela nevyužívá služby a možnosti Probační a mediační služby, to pramení z názoru některých státních zástupců, že Probační a mediační službu ke své práci nepotřebují nebo, že pro Probační a mediační službu není v přípravném řízení místo. Dalším argumentem je i skutečnost, že se předáváním věcí Probační a mediační službě rozhodování v samotné věci zdrží. Na druhou stranu je však pravdou, že pokud během hlavního líčení vyjdou najevo skutečnosti, které připouští trest alternativní, nemusí být státním zastupitelstvím do takového soudního rozhodnutí podáván opravný prostředek.

Zvlášť ve zkráceném přípravném řízení není pro činnost Probační a mediační služby časový prostor, ten pak však může být poskytnut právě soudem.

V teoretické části práce již bylo zmíněno, že výsledkem činnosti probačních úředníků je zpráva určená soudu, která doporučuje či nedoporučuje uložení alternativního trestu v tom kterém konkrétním případě, nebo je to zpráva o výsledku mediace, zpráva o spolupráci či nespolupráci s klientem. Nespolupráce obviněného s Probační a mediační službou však nemůže být k tíži obviněného při rozhodování soudu o druhu a výši trestu.

Probační a mediační služba vypracovává své zprávy na základě informací, které získá ze soudního spisu, z informací od klienta a z databází, k jejichž využívání má oprávnění. Je to skutečně komplexní pohled na danou věc, vyhodnocenou z mnoha úhlů, především tedy vhodnosti uložení, vykonatelnosti a splnění jeho smyslu a efektu.

Níže uvedená **případová práce** je příkladem činnosti Probační a mediační služby ve fázi před rozhodnutím soudu, ze které je patrné, co vše je nezbytné brát v úvahu, že je třeba znát souvislosti s právním řádem.

Případová práce představuje individuální pohled probačního úředníka na řešenou trestní věc a zvažované důležité okolnosti, které mají vliv na vykonatelnost uloženého alternativního trestu. Výstupem odborné činnosti Probační a mediační služby v přípravném řízení směrem k soudu je zpráva k uložení alternativního trestu a tvoří podklad pro vydání soudního rozhodnutí.

Probační a mediační službu zajímá osoba pachatele trestné činnosti a především jeho přístup a postoj k řešení následků spáchané trestné činnosti. Součástí analýzy rizik jsou pojmenované statistické faktory, tedy ty, které se již nemění, jako je popis trestného činu, ale i pachatelova trestní minulost či věk a pojmenované dynamické faktory, ty, které se mohou měnit, jako je bydlení, zaměstnání, ale i rodina, finanční situace, zdraví či závislosti.

Neméně důležitou součástí komplexního pohledu na trestní věc jsou i potřeby pachatele a tedy možný motiv trestné činnosti.

Probační a mediační služba se však zabývá i osobou poškozeného, pokud v trestní věci figuruje. I postoje poškozeného k náhradě způsobené škody a jeho pohled na celou věc je pro probačního úředníka zdrojem cenných informací a umožňuje mu tak setřídít si všechna získaná fakta.

4.2.1 Případová práce

I Případ

Fáze případu: Přípravné řízení – stanovisko k trestu OPP

Klient: Ladislav X.

I.I Popis případu

Ladislav X, 26 let, odcizil v odpoledních hodinách, v měsíci srpnu 2014, za běžného provozu, v prodejně benzinové čerpací stanice autokosmetiku tak, že ji uschoval pod mikinu a bez zaplacení z prodejny odešel. Tím se dopustil přečinu krádeže, přičemž byl za stejnou trestnou činnost již v témže roce odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že nepřiznává, že by věci odcizil, není jasné, co s nimi udělal.

Ladislav X. svým jednáním způsobil škodu, která byla vyčíslena na částku 1 423,- Kč. Poškozen byl provozovatel benzinové čerpací stanice V.W.

I.II Právní analýza případu

Uvedené jednání bylo Okresním státním zastupitelstvím v návrhu na potrestání kvalifikováno jako přečin krádeže dle ustanovení § 205 odst. 2 trestního zákoníku. Vzhledem k výši škody by mohl být tento čin projednán v rámci přestupkového řízení. Právě ale skutečnost, že jmenovaný byl již za stejnou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen, byla důvodem pro zvýšenou kvalifikaci a tím i vyšší trestní sazbu. Trestem v takovém případě je trest odnětí svobody, jehož sazba je určena v rozmezí šesti měsíců až tři roky.

Případ byl předložen Probační mediační službě k projednání podmínek možného uložení trestu obecně prospěšných prací. Je tedy zaevidován v rámci stanoviska PMS k uložení trestu obecně prospěšných prací.

Vzhledem k tomu, že přečinem jsou dle ustanovení § 14 odst. 1 trestního zákoníku myšleny všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, jejichž horní hranice trestní sazby je stanovena do pěti let a vzhledem k tomu, že právní kvalifikace této trestní věci je v tomto rozsahu, přichází v úvahu, vedle trestu odnětí svobody, i uložení trestu obecně prospěšných prací, pokud má soud dle ustanovení § 62 odst. 1 trestního zákoníku za to, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Trest obecně prospěšných prací spočívá dle ustanovení § 62 odst. 3 trestního zákoníku v povinnosti provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu, údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí. Tato práce nesmí sloužit výdělečným účelům odsouzeného. Trest obecně prospěšných prací je ukládán v rozmezí 50 až 300 hodin.

Při ukládání trestu obecně prospěšných prací přihlíží soud dle ustanovení § 64 trestního zákoníku ke stanovisku pachatele k uložení tohoto trestu, dále k jeho zdravotnímu stavu a také k možnostem uložení tohoto trestu.

Poškozený má dle ustanovení § 43 trestního řádu kromě jiného právo na peněžní náhradu způsobené škody. Návrh na uložení takové povinnosti soudem obžalovanému musí poškozený učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Z návrhu musí být jasné a prokazatelné, v jaké výši uplatňuje škodu a z jakých důvodů.

II Osoba pachatele a jeho postoj

Ladislav X. je svobodný a bezdětný. Do svých 10 let žil v úplné rodině, poté se jeho rodiče rozvedli. V současné době rodiče již nežijí. Matka zemřela, když mu bylo 14 let, otec zemřel, když mu bylo 19 let. Má bratra, ten je o 2 roky mladší, žije s rodinou v jiném okrese.

V současné době má přítelkyni, dle jeho vyjádření spíše kamarádku, spolu nežijí. Ladislav X. nemá žádné zázemí, nemá své bydlení, pobývá střídavě u svého kamaráda nebo u svého bratra.

Úspěšně absolvoval povinnou školní docházku na základní škole, poté nastoupil na střední odborné učiliště, obor strojní, zde se nedoučil, byl vyloučen. Následně se ještě pokusil vyučit se v oboru pokrývač, ale ani v tomto oboru se nevyučil. Jeho vidinou v té době bylo dle jeho vyjádření pouze finanční zabezpečení, chtěl proto raději pracovat.

Nemá stálé zaměstnání, v současné době je evidován na Úřadu práce, a to již od poloviny roku 2012. K tomu uvádí, že vhodná práce pro něho buď není, nebo je za ni nabízeno málo peněz.

Při výslechu na Policii ČR, obvodním oddělení, využil svého práva a odmítl se k věci vyjádřit.

V rámci konzultace na PMS uvedl, že z prodejny benzinové čerpací stanice žádné zboží neodnesl, pouze ho přemístil na jiný regál v té samé prodejně. K trestné činnosti se nedoznává, proto dle jeho vyjádření nemá žádný důvod platit poškozenému způsobenou škodu.

Zároveň přiznává, že byl v době spáchání trestné činnosti pod vlivem návykových látek, uvedl pervitin a marihuanu v kombinaci s alkoholem. Nabídku těchto návykových látek nikdy neodmítne, přinášejí mu pocit nepolapitelnosti. Proti klientovi není v současné době vedeno jiné trestní stíhání.

II.I Analýza rizik

Statické faktory

Trestný čin, újma. Trestnou činností byl ohrožen majetek, náhodně vybraného, neznámého občana, podnikatele, v místě jeho aktuálního pobytu. Trestnou činnost spáchal sám. Činem byla způsobena škoda nepatrná.

Trestní minulost. Trestná činnost byla jmenovaným páchána od roku 2006, poprvé byl odsouzen ve věku 18 let. O 2 roky později byl odsouzen za řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění a v roce 2010 za nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami. V roce 2014 byl odsouzen za krádež. Z uvedeného vyplývá, že se nejedná o závažnou trestnou činnost, ale spíše o bagatelní kriminalitu, i když ani společenská škodlivost se nesmí podceňovat. To, co je však nebezpečné, je opakování, tedy recidiva trestné činnosti. Z toho vyplývá, že pachatel se nepoučil z předchozích potrestání.

Celkem byl odsouzen 4x. Poprvé mu byl uložen trest obecně prospěšných prací, tyto vykonal. Dvakrát byl odsouzen k odnětí svobody podmíněně a jednou k podmíněnému odsouzení s dohledem probačního úředníka.

Věk. Ladislavovi X. je 26 let, nemá představu o své budoucnosti.

Dynamické faktory

Bydlení. Nejisté a nevyhovující. Bydlí u kamaráda nebo u svého bratra, který však není příliš rád. Otázku bydlení neřeší, není pro něho prioritou, jako problém si ho nepřipouští.

Zaměstnání. Nemá. Vykonává pouze brigádní činnost, práci odmítá pro, dle jeho názoru, nízké ohodnocení, intenzivně ji nehledá. Již téměř 3 roky je evidován na Úřadu práce. Co se týče jeho pracovních zkušeností, zmínil praxi v oboru montážní dělník v zahraničí.

Finance. Nemá stálý příjem, pobírá sociální dávky ve výši 3 410,- Kč. Nic nevlastní. Nemá žádnou vyživovací povinnost.

Rodina, vztahy. Oba rodiče již zemřeli, má jen bratra, ten bydlí v jiném okrese. Navštěvuje ho. Má přítelkyni, posléze ji nazval spíše kamarádkou. Zmínil bývalou přítelkyni, se kterou je stále v kontaktu. Bývalá přítelkyně ovšem kontakt s klientem v současné době popírá. Ten trvá na tom, že bývalá přítelkyně nemluví pravdu.

Zdraví, závislosti. Přiznává užívání pervitinu cca 4 roky, při výslechu na Policii ale tvrdil, že již cca 1 měsíc neužívá, protože nemá peníze. Dále uvedl, že alkohol moc nepije, jen občas pivo na žízeň, kouří cigarety. Na PMS přiznal užívání pervitinu, marihuany i alkoholu. Možnou závislost si nepřipouští. Pokud mu bude droga nabídnuta, neodmítne ji, a to i proto, že si pak připadá šikovný a schopný. Získat drogu prý není obtížné.

Životní styl, projevy chování. Žije pouze přítomností. Nemá žádné cíle. Při rozhovoru během konzultace se vyskytly znaky špatné artikulace a zrychlené, často nesrozumitelné řeči.

II. II Vyhodnocení rizik

Návykové látky. Jako velmi rizikové se jeví užívání návykových látek, konkrétně pervitinu dohromady s marihuanou a alkoholem. Závislost si nepřipouští, dle svého vyjádření má užívání pod kontrolou. Odlišně se o užívání návykových látek vyjadřuje u Policie ČR a jinak na PMS. Není schopen udržet jednu verzi příběhu, což se jeví jako účelové a lživé vyjádření, nejpravděpodobněji dle prostředí, ve kterém se zrovna nachází. Vzhledem k tomu, že následkem užívání návykových látek často bývá neschopnost vnímat realitu a dodržovat povinnosti, jeví se klient nezpůsobilým trest obecně prospěšných prací řádně vykonávat.

Finance, zaměstnání. Nedostatek finančních prostředků pro běžný život či získání drogy může být příčinou další trestné činnosti. Nemá vážný zájem o trvalý pracovní vztah, nemá pracovní návyky, je dlouhodobě nezaměstnaný. Na druhou stranu, pokud bude mít dostatek

finančních prostředků, lze se domnívat, že si za ně bude kupovat i drogy. Z tohoto pohledu není pravděpodobně schopen si představit pracovat dle pokynů a stanovené pracovní doby.

Rodina. Nemá rodinu, která by byla schopná mu pomoci a poradit ve vážných životních situacích. Nemá nikoho, s kým by řešil problémy, s kým by si o selhání mohl promluvit. Jeho bratr, jediný blízký příbuzný, nemá zájem na tom, aby se vědělo, že u něho pobývá. Nemá partnerský vztah, nemá nikoho, na kom by mu záleželo a pro koho by byl třeba schopen a ochoten se změnit. Lze se domnívat, že i absence rodinného či partnerského zázemí by mohla být důvodem, že by se v pochybnostech o smyslu trestu obecně prospěšných prací neměl na koho obrátit a zpočátku v dobrém úmyslu trest vykonat, by jeho výkon vzdal.

Bydliště. Nemá zázemí, domov, své místo, kam by se mohl vrátet. Není pravděpodobně schopen závazku. Nestabilní bydlení může být příčinou okamžitého rozhodnutí přijmout nabídku bydlení kdekoliv, i mimo současné místo pobytu. Taková situace také není a ani nemůže být zárukou řádného výkonu trestu obecně prospěšných prací.

Náhled. Nemá náhled na svou trestnou činnost, vinu nepřijímá. Nepřipouští, že by věci z prodejny odnesl. To může být důsledkem zkresleného vnímání pod vlivem užitých návykových látek. Pokud se necítí být vinen, nemůže být ani motivován alternativní trest vykonat, využít možnosti potrestání nespojeného s odnětím svobody a tím napravit své nezákonné jednání.

II. III Potřeby klienta

Pro projednání podmínek uložení trestu obecně prospěšných prací je soudem stanovena lhůta. V rámci této lhůty byla s klientem uskutečněna jedna konzultace a z jejího průběhu vyplynuly tyto potřeby klienta:

- **Stálý a dostatečný příjem.** Takový příjem by byl možnou zárukou nepáchání další trestné činnosti, protože se jedná především o činnost majetkového charakteru.

- **Partnerský vztah.** Nepoznal rodinné zázemí, vzájemné podržení se, velmi brzy se musel začít rozhodovat sám, bez pomoci či rady rodiče.
- **Svobodný život.** Svobodné rozhodování, být si svým pánem. Kladné stanovisko k uložení trestu obecně prospěšných prací se ovšem jeví i jako skrytá touha po pravidelnosti, možná řádu.
- **Sebevědomí a úspěch.** V životě není úspěšný, zatím se mu nic nepodařilo. Berličkou jsou mu návykové látky.

II. IV Spolupráce s poškozeným

Poškozený využil nabídky spolupráce ze strany PMS a na oslovení zareagoval telefonicky. Poškozenému byla vysvětlena role PMS v této trestní věci.

Poškozenému byla nabídnuta i mediace mezi ním a pachatelem, tato možnost byla poškozeným odmítnuta s důvodem, že o setkání s pachatelem nestojí.

Poškozený dále uvedl, že prodejna benzinové čerpací stanice se stává často zájmem zlodějů a už z důvodu, aby byli pachatelé potrestáni, mu nečiní problém podat podnět Policii ČR.

Projevil zájem o informace, jakým způsobem se pachatel staví k náhradě způsobené škody. Z rozhovoru s poškozeným vyplynuly tyto jeho potřeby:

- **Spravedlnost.** Náprava stavu věci a neopakování se takového jednání, bezproblémový chod prodejny.
- **Informace.** Rád by znal postoj pachatele k náhradě způsobené škody.
- **Náhrada škody.**

III Metodické postupy

Středisko PMS bylo pověřeno k projednání podmínek uložení trestu obecně prospěšných prací Okresním soudem, a to za účelem zjištění stanoviska obviněného k uložení tohoto trestu. PMS byla pověřena z důvodu bydliště obviněného v jejím obvodu.

Případ byl zaevidován v probačním rejstříku ve fázi přípravného řízení – stanoviska k trestu OPP. Středisko PMS obdrželo od okresního soudu pověření k zahájení činnosti, dále návrh okresního státního zastupitelství na potrestání a protokol o výslechu.

Činnost PMS v této fázi trestního řízení spočívá ve vypracování zprávy k uložení trestu obecně prospěšných prací, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto trestu. Zpráva tak zahrnuje informace i o zdravotním stavu obviněného, jeho možnostech výkonu tohoto trestu v souvislosti s jeho případným zaměstnáním a jiné relevantní skutečnosti, jako např. osobní a rodinné poměry obviněného. Součástí zprávy může být i možnost umístění k výkonu trestu OPP, pokud je to v okamžiku projednávání trestu reálné. Pro vypracování kvalitní zprávy je nezbytné zjištění ještě dalších důležitých informací o obviněném, a to především z pohledu případných rizikových skutečností.

Jedním z prvních kroků je zjištění předchozí či současné evidence u PMS, a to jak v probačním rejstříku, tak v rejstříku odborných činností nejen v regionu, ale i v celé republice. Dalším krokem je lustrace v ostatních rejstřících, které má PMS k dispozici, jako je centrální evidence osob, centrální evidence stíhaných osob a opis z rejstříku trestů, pokud není součástí pověření či je starší 6 měsíců.

Obviněnému byla zaslána písemná pozvánka s termínem a časem konzultace na středisku PMS s možností změny termínu. Obviněný se ke konzultaci nedostavil, a protože soud na projednání trval, byl osloven opětovně, pozvánka mu byla zaslána doporučeně. Obviněný sám mezitím kontaktoval PMS telefonicky. Na telefonicky domluvený termín se obviněný dostavil.

Na osobní konzultaci byl obviněnému vysvětlen důvod konzultace na středisku PMS, role PMS v této trestní věci a záměr soudu. Cílem konzultace bylo zjištění postoje obviněného k uložení trestu OPP, k trestné činnosti, také k náhradě způsobené škody a zjištění, zda trest OPP je pro obviněného vhodným trestem. Konzultace byla vedena za účelem odhalení možných rizikových faktorů řádného výkonu trestu OPP.

Smyslem konzultace bylo navést obviněného k uvědomění si následků trestné činnosti, zejména vůči poškozenému, návrhu náhrady škody a nápravy narušených mezilidských vztahů. Vzhledem k tomu, že však obviněný ani v nejmenším nepřipustil, že by trestnou činnost spáchal, odmítl jakkoliv náhradu způsobené škody řešit a jedině, o čem byl ochoten mluvit, byly samotné obecně prospěšné práce.

Obviněný byl poučen o podmínkách výkonu trestu obecně prospěšných prací, s klientem bylo sepsáno stanovisko k uložení tohoto trestu. K uložení tohoto trestu se vyjádřil kladně. Dle jeho vyjádření by mu ve výkonu tohoto trestu žádné zdravotní důvody nebránily.

Vzhledem k tomu, že v rámci činnosti PMS oslovuje i poškozené, pokud ve věci figurují, byl současně kontaktován písemně i poškozený. Byly mu podány základní informace o případu a sděleny možnosti kontaktování PMS. Poškozený na nabídku spolupráce zareagoval telefonicky, osobní jednání odmítl. Mediace mezi ním a obviněným nemohla proběhnout, protože ji vyloučilo jak stanovisko poškozeného, tak obviněného.

Činnost PMS byla zakončena vypracováním Zprávy PMS k uložení trestu obecně prospěšných prací. Její součástí bylo stanovisko klienta k uložení tohoto trestu a poučení obviněného o podmínkách výkonu tohoto trestu. V něm byl obviněný poučen o spolupráci s PMS, řádném výkonu trestu obecně prospěšných prací i následcích porušení těchto podmínek. Uložení trestu obecně prospěšných prací nebylo ze strany PMS doporučeno pro zjištěné skutečnosti a na základě analýzy možných rizik bylo soudu navrženo řešení věci uložením trestu odnětí svobody podmíněně odloženého za současného uložení dohledu probačního úředníka.

IV Závěr

Na celý případ bylo nahlíženo komplexně z mnoha pohledů, tím nejdůležitějším byla vykonatelnost trestu obecně prospěšných prací a zajištění jeho smyslu. V rámci činnosti byly vyhodnoceny dostupné skutečnosti, okolnosti případu a možná rizika výkonu tohoto trestu. Vzhledem k tomu, že v tomto případě byla vyhodnocena rizika výše uvedená, lze dojít k závěru, že trest obecně prospěšných prací se nejeví jako vhodným, a to jak z pohledu jeho řádného výkonu, tak z pohledu jeho smyslu. Trest obecně prospěšných prací by měl ještě plnit funkci výchovnou a v tomto případě by tento trest smysl postrádal. Lze se domnívat, že s Ladislavem X. je třeba pracovat intenzivněji, jeho jednání a chování by mělo být sledováno a kontrolováno dlouhodoběji, čímž by Probační a mediační služba mohla přispět k ochraně společnosti a snížení opakování trestné činnosti.

Ladislav X. by měl být motivován k tomu, aby převzal odpovědnost za své jednání a následky spáchané trestné činnosti. Dále by měl mít, stejně jako Probační a mediační služba, zájem na tom, aby se mohl začlenit zpět do společnosti, a to bez toho, aby dále páchal trestnou činnost. Právě v těchto oblastech může Probační a mediační služba odborným vedením Ladislavovi X. pomoci.

Na základě všech výše uvedených skutečností byla výstupem činnosti Probační a mediační služby zpráva s návrhem soudu k uložení trestu odnětí svobody podmíněně odloženého za současného vyslovení dohledu probačního úředníka, dále k uložení povinnosti podrobit se léčení závislosti na návykových látkách a zároveň se podrobit namátkovému testování v rámci konzultací na Probační a mediační službě.

4.2.2 Reflexe

Tato trestní věc byla nakonec v hlavním líčení rozhodnuta tak, že jmenovanému byl trest obecně prospěšných prací uložen. Vzhledem k tomu, že však záhy spáchal novou trestnou činnost, byl mu dalším soudním rozhodnutím tento trest zrušen a uložen nepodmíněný trest odnětí svobody.

Po vyhodnocení všech okolností případu lze mít za to, že Probační a mediační služba vyhodnotila správně všechna rizika případu, soud měl však přesto za to, že k nápravě pachatele tento trest postačí. Lze pouze spekulovat, zda nepřicházel v úvahu a v možnostech trestního zákoníku jiný druh trestu, než trest nepodmíněný a soud nechtěl takový trest uložit? Nebo navrhovaný druh trestu neuznává příslušný soudce a proto ho neukládá?

Jistě je však nutné opět zdůraznit, že o vině, druhu trestu a jeho výši rozhoduje jen a jen soud, že je ve svém rozhodování naprosto nezávislý a i proto mají stanoviska Probační a mediační služby pouze doporučující charakter. Probační a mediační služba není v postavení, aby mohla soudní rozhodnutí jakýmkoliv způsobem zpochybňovat, a v plném rozsahu je respektuje. Jen je třeba poznamenat, že v mnoha řešených případech pak činnost Probační a mediační služby opravdu není oceněna a doceněna.

Jak již bylo zmíněno výše, probační úředníci při své práci vyhodnocují rizika řádného výkonu uloženého trestu, ale i rizika vykonatelnosti těchto trestů, a to nejen před jejich uložením, ale průběžně i v době jejich výkonu.

4.2.3 Rizikové faktory

Při vypracovávání zpráv pro soud je nezbytné vyhodnotit rizikové faktory, které mohou podpořit či naopak vyloučit řádný průběh výkonu trestu. Proto je třeba rizika pojmenovat a brát je při vyhodnocování v úvahu.

Nejdříve je nutné analyzovat trestný čin a následně rizika s ním spojená. Mezi základní otázky, na které musí probační úředník najít odpověď, patří:

- **co** se stalo,
- **kdy** se to stalo,
- **kde** se vše stalo a
- **kdo** byl činu přítomen.

Co bylo podstatou trestné činnosti, znamená znát právní kvalifikaci trestného činu a vědět, co přesně se stalo a kdy. Zda náhodou, po hádce, po požití návykových látek apod.

Z toho pak lze vyvodit impuls k trestné činnosti, a co jí předcházelo. Důležité je i zjištění kde k trestnému činu došlo, a to z pohledu místa a vztahu k dalším zásadním místům v životě obviněného. Odpovědi na otázku kdo byl u činu přítomen, mohou poskytnout obrázek o situaci z několika pohledů a poskládat střípky či nesrovnalosti. Může to být pachatel, oběť, poškozený, svědek či příslušník zásahové jednotky, lékař nebo hasič.

Analýzou těchto rizik jsou pak probační úředníci schopni odpovědět na klíčové otázky případu:

- komu hrozí riziko,
- v jaké míře a
- za jakých okolností,

a dále jak souvisí dynamické rizikové faktory, jako je bydlení, zaměstnání, rodina, finanční prostředky, ale i životní styl s trestnou činností, jaký má obviněný postoj ke spáchané trestné činnosti, zda vinu přijímá, nakolik je motivován k vedené řádného života a v jaké míře spolupracuje s Probační a mediační službou.

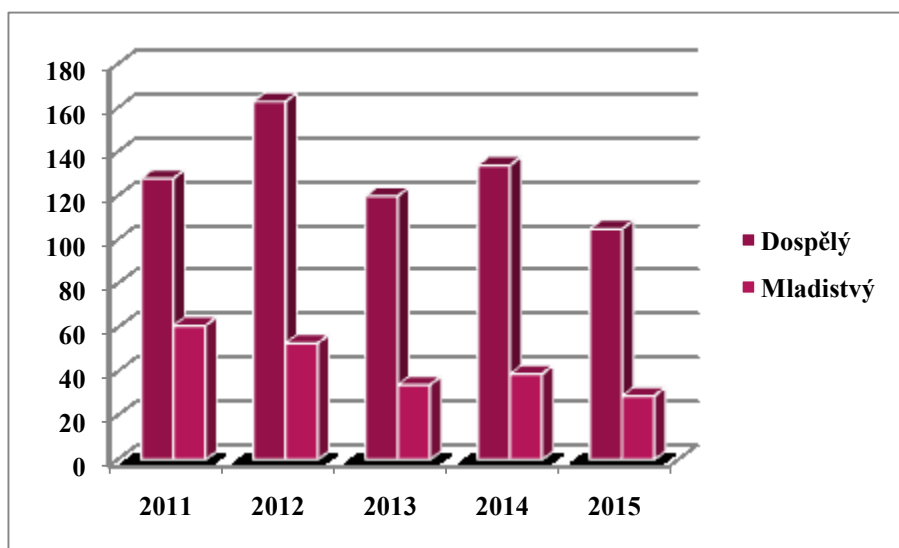
Výsledkem vyhodnocení rizik je zjištění, jaké hrozí riziko, jaké změny by mělo být dosaženo, jakým způsobem a co by proto měl udělat klient a co může v celé věci udělat Probační a mediační služba.

Předmětem celkové analýzy rizikových faktorů pro řádný výkon alternativního trestu je

- aktuální trestná činnost,
- trestní minulost obviněného,
- výše zmíněné dynamické faktory a
- postoj klienta k trestné činnosti a řešení jejích následků i aktuální potřeby pachatele.

Na základě výše uvedených faktorů lze pojmenovat jednotlivá hrozící rizika opakování trestné činnosti a další újmy a lze navrhnout opatření i zvolit způsob práce s pachatelem tak, aby byla tato rizika snížena na minimum a tím chráněna společnost.

4.3 Pachatelé trestné činnosti

Graf č. 2 Pachatelé trestné činnosti

Zdroj: PMS Trutnov

Zpracování: vlastní

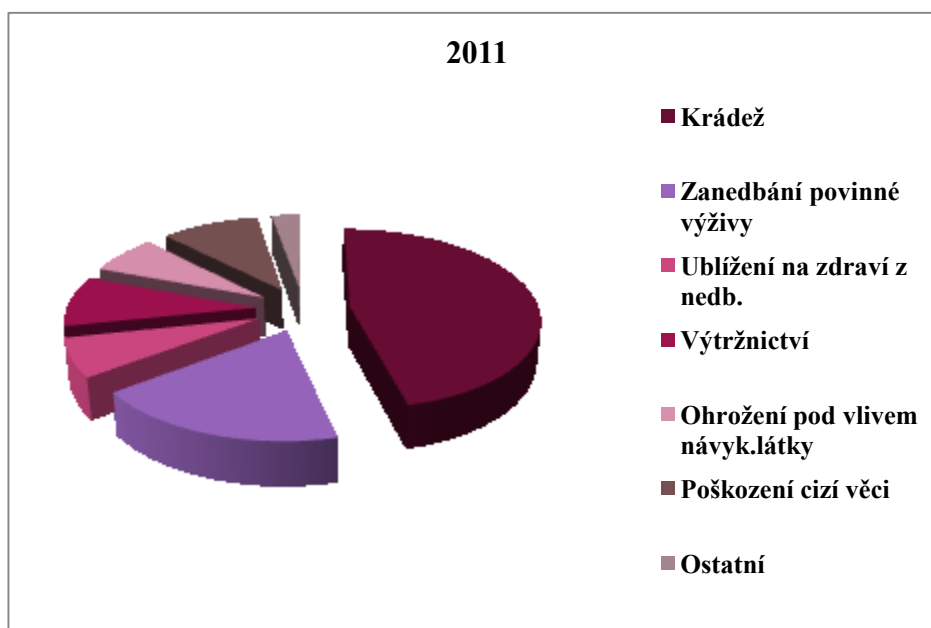
Dospělí pachatelé jsou pachatelé ve věku od 18. roku věku, trestná činnost byla spáchána až po nabytí zletilosti.

Mladiství pachatelé jsou pachatelé, kteří již dosáhli 15. roku věku a nedosáhli 18. roku věku. Za věk blízký věku mladistvému se označuje věk 19 let.

Mladiství tvoří samostatnou specializaci, je jim věnována zvláštní péče, k jednání se dostavují v doprovodu zákonného zástupce, protože v tomto věku ještě nejsou schopni se samostatně hájit a uplatnit v trestním řízení všechny okolnosti, zejména ty svědčící v jejich prospěch. Proto je vedle zákonného zástupce do trestního řízení přibírán advokát jako právní zástupce, který mladistvého provází celým trestním řízením.

Tato podmínka musí být splněna i přesto, že na mladistvého je zákonodárcem pohlíženo mírněji než na pachatele dospělého, což našlo své uplatnění např. ve snížení zákonných trestních sazeb, které je možné uložit o polovinu. Některé výhody pro mladistvé znamenají i jiná procesní pravidla platná pro trestní řízení.

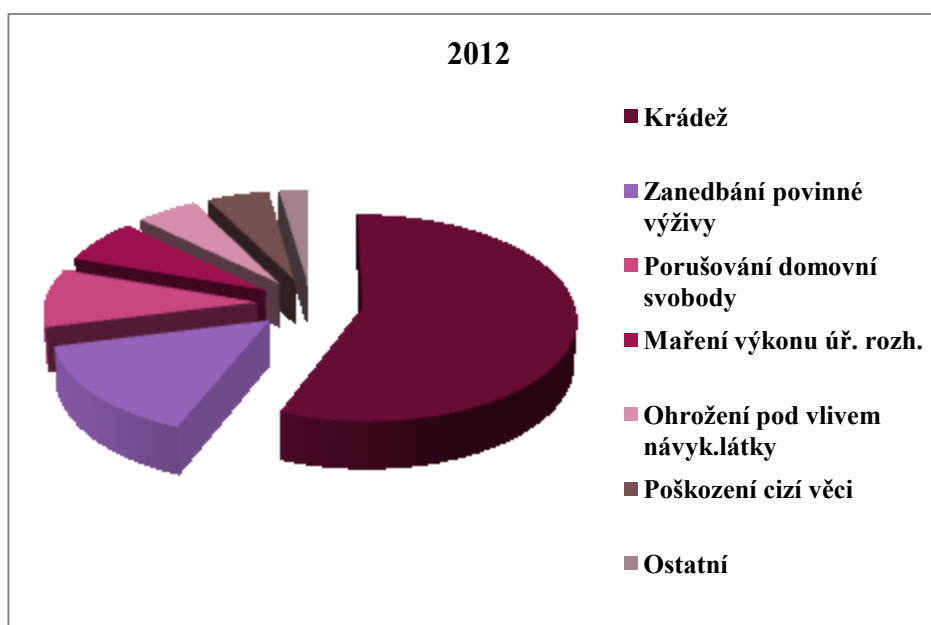
4.4 Trestná činnost

Graf č. 3 Trestná činnost 2011

Zdroj: PMS Trutnov

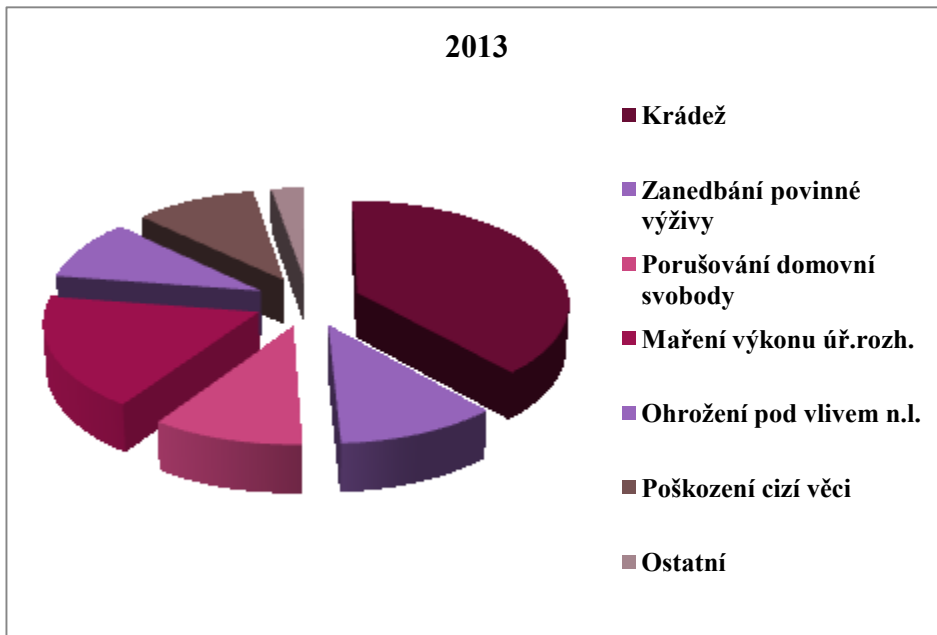
Zpracování: vlastní

Graf č. 4 Trestná činnost 2012

Zdroj: PMS Trutnov

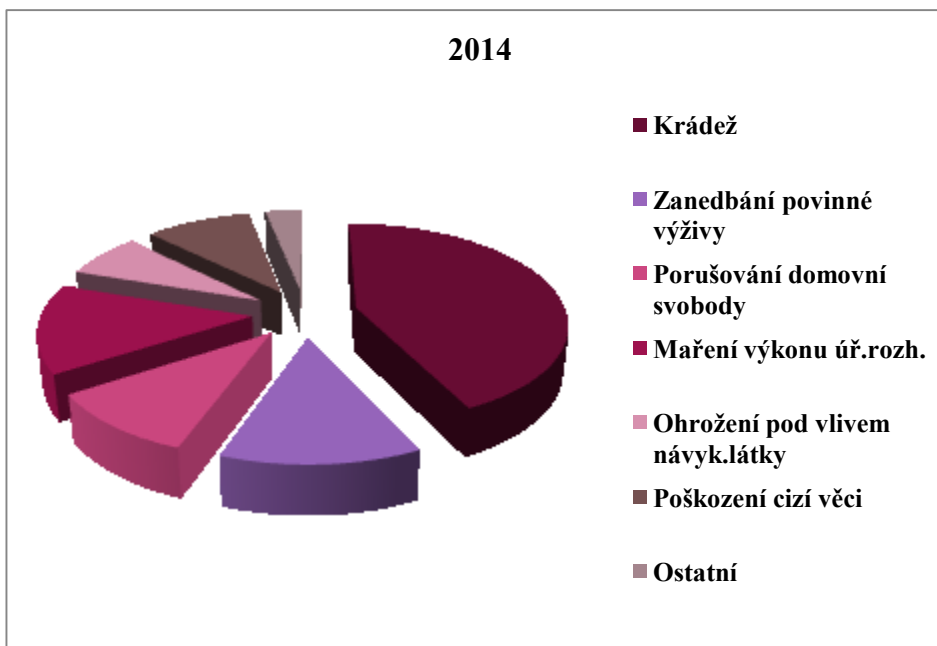
Zpracování: vlastní

Graf č. 5 Trestná činnost 2013

Zdroj: PMS Trutnov

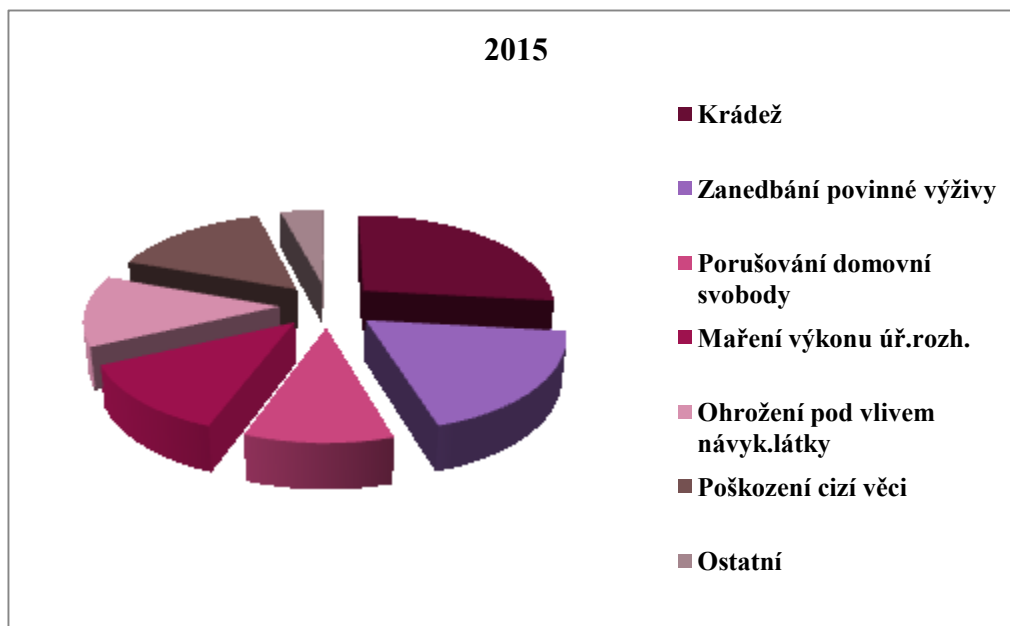
Zpracování: vlastní

Graf č. 6 Trestná činnost 2014

Zdroj: PMS Trutnov

Zpracování: vlastní

Graf č. 7 Trestná činnost 2015

Zdroj: PMS Trutnov

Zpracování: vlastní

Trestný čin krádež, § 205 TZ, a poškození cizí věci, §228, spadají do trestné činnosti proti majetku.

Trestný čin zanedbání povinné výživy, §196 TZ, spadá do trestné činnosti proti rodině a dětem.

Trestný čin porušování domovní svobody, §178 TZ, spadá do trestné činnosti proti svobodě.

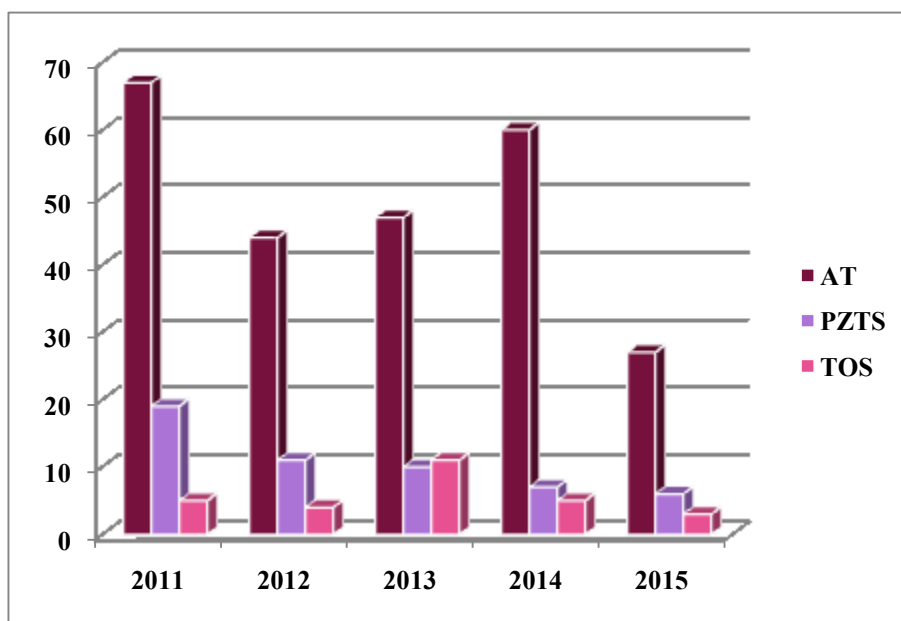
Trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky, §274 TZ, spadá do trestné činnosti obecně nebezpečné.

Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, §337 TZ, spadá do trestné činnosti proti pořádku ve věcech veřejných.

Trestný čin ublížení na zdraví z nedbalosti, § 146 TZ, spadá do trestné činnosti proti životu a zdraví.

Ostatní trestnou činnost představují trestné činy zastoupené v celkovém přehledu jednotkově, velmi ojediněle, jedná se např. o trestné činy loupež, §173 TZ, výtržnictví, § 358 TZ nebo neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, §234 TZ.

4.5 Zprostředkování řešení konfliktu

Graf č. 8 ZRK

Zdroj: PMS Trutnov

Zpracování: vlastní

AT Alternativní trest

PZTS Podmíněné zastavení trestního stíhání

TOS Trest odnětí svobody nepodmíněně

Graf ukazuje poměr uložených sankcí za spáchanou trestnou činnost v jednotlivých zkoumaných letech, a to u osob, které se rozhodly spolupracovat s Probační a mediační službou v rámci přípravného řízení a v řízení před rozhodnutím soudu. Těm obviněným, kteří měli zájem na řešení následků spáchané trestné činnosti, a to včetně náhrady způsobené škody a urovnání trestnou činností narušených vzájemných mezilidských vztahů, byly soudem ve výše uvedeném poměru buď tresty alternativní, nebo věc byla ukončena podmíněným zastavením trestního stíhání. Z grafu je i patrné, v kolika případech se soud neztotožnil s názorem Probační a mediační služby a uložil trest nepodmíněný.

Co se týče roku 2015, tak ve 24 případech dosud nebylo soudy pravomocně rozhodnuto.

4.6 Akceptace návrhů

2011	AT uložen	AT neuložen
AT doporučen	44,3 %	13,1 %
AT nedoporučen	9,8 %	32,8 %

2012	AT uložen	AT neuložen
AT doporučen	51,2 %	12,2 %
AT nedoporučen	4,9 %	31,7 %

2013	AT uložen	AT neuložen
AT doporučen	21,8 %	13 %
AT nedoporučen	7,2 %	58 %

2014	AT uložen	AT neuložen
AT doporučen	14,7 %	17,3 %
AT nedoporučen	10,7 %	57,3 %

2015	AT uložen	AT neuložen
AT doporučen	37,2 %	14 %
AT nedoporučen	1,6 %	37,2 %

Tabulka č. 1-5 Výsledky 2011 - 2015

Zdroj: PMS Trutnov

Zpracování: vlastní

AT Alternativní trest

Možnost projednat podmínky uložení alternativního trestu, a to především trestu obecně prospěšných prací, trestu domácího vězení nebo dohledu probačního úředníka končí výše zmíněnou zprávou, která uložení trestu doporučuje nebo nedoporučuje nebo informuje soud o spolupráci či nespolupráci obviněného s probační a mediační službou.

Trestní věc je následně rozhodnuta příslušným soudem a na základě toho pak lze vyhodnotit, zda se soud s názorem Probační a mediační služby ztotožnil či nikoliv.

4.7 Pohled probačního úředníka

Trestní justice je z podstaty velmi konzervativní, což nelze vnímat jako negativum, spíše naopak. Přináší to jakousi jistotu a setrvačnost jak v hlediska trestního procesu či řízení a jednak rozhodování. Na druhou stranu má ona konzervativnost i stinné stránky. Vznik Probační a mediační služby v roce 2001 provázela relativně odtažitý postoj orgánů činných v trestním řízení. A to jak na vyšších úrovních (kraj či republika), tak ještě více na úrovni nejnižší, tedy jednotlivých okresech. Řadoví soudci, státní zástupci a policisté vnímali službu jako cizorodý element a v lepším případě zaujímal lhostejný postoj. Samozřejmě se našla řada výjimek, zpravidla jsme však narážely na neochotu ke spolupráci.

Nešlo také pouze o samotný vznik probační služby, ale také další změny, které měly za cíl reformovat trestní justici. Do trestního zákoníku se pomalu zařazovaly nové alternativní tresty, současně se začaly využívat tzv. odklony v trestním řízení, které umožnily ukončit věc již před rozhodnutím soudu bez rozhodnutí o vině a trestu. Probační a mediační služba vznikla jako organizace, která měla jednak připravovat podmínky pro využití tzv. odklonů v přípravném řízení (formou mediačních činností) a jednak dostala za úkol organizaci a kontrolu alternativních trestů. Výše zmiňovaná nedůvěra a odtažitost soudců a státních zástupců a policistů tedy směřovala spíše obecně vůči těmto systémovým změnám, nikoliv probační službě jako takové. Je třeba zmínit, že justice na nejnižších úrovních o žádné velké změny z principu nestojí, neboť s sebou nesou nutnost se přizpůsobovat a „dělat věci jinak“.

Od počátku vzniku probační služby jsme se snažili tyto bariéry se soudci a státními zástupci prolomit. Již v prvních měsících roku 2001 jsme organizovali řadu jednání na státních zastupitelstvích a soudech. Uvědomovali jsme si, že bez navázání důvěry s našimi klíčovými partnery nebude možné plnit roli, kterou nám ukládá zákon. Potíže byly patrné v mnoha oblastech. Soudy ukládaly alternativní tresty (zejména trest obecně prospěšných prací) často pachatelům, kteří nebyli schopni trest vykonat. Na porušování pravidel ze strany odsouzeného nereagovali často dostatečně důrazně a celý systém alternativních trestů se jevil jako neúčinný – jednoduše proto, že spolupráce mezi soudci, státními zástupci a probační službou nebyla dostatečná.

V prvních letech jsme se často museli vyrovnávat s tím, že na naše návrhy nebylo ze strany soudu dostatečně reagováno jak před samotným rozhodnutím o uložení alternativního trestu, tak také v průběhu jeho výkonu. Dále je třeba zdůraznit, že iniciativa k jednání o spolupráci byla iniciována téměř výhradně ze strany probační služby. Byli jsme to my, kdo žádal změnu, což je dlouhodobě velmi nesnadná pozice. V průběhu prvních pěti let se uskutečnilo nespočet jednání mezi Probační a mediační službou a soudci či státními zástupci na různých úrovních. Přes aktivitu na národní a regionální úrovni bylo zejména třeba získat si důvěru okresních soudců a státních zástupců.

Teprve po pěti letech fungování služby se podařilo systémově nastavit spolupráci v oblasti ukládání a výkonu trestu obecně prospěšných prací. Soudci si postupně uvědomili, že probační služba může poskytnout velmi užitečný servis při ukládání některých sankcí, současně se dařilo přesvědčit soudce k rychlejší reakci na neplnění podmínek samotného výkonu trestu. Soudci začali postupně vnímat Probační a mediační službu jako organizaci, která je součástí justice, součástí systému, který dokáže být díky spolupráci velmi efektivní a účinný.

V současné době probíhá nadále řada jednání mezi Probační a mediační službou, soudci, státními zástupci a policisty s cílem dále zpřesňovat spolupráci. Jde však již o setkání mezi kolegy či partnery, kteří se navzájem respektují a mají zájem se domluvit. Na řadě okresů se podařilo vytvořit téměř osobní vztahy, což dále pomáhá k prohloubení spolupráce a odstranění bariér. Přestože se dále potýkáme s mnoha problémy, je jejich řešení snadnější než dříve. Probační a mediační služba se stala součástí trestní justice nikoliv pouze formálně, jak tomu bylo v prvních letech služby, ale získala si nezbytný kredit ze strany klíčových partnerů. Úroveň spolupráce je patrná z akceptace návrhů, které Probační a mediační služba zasílá soudům. Ta se pohybuje okolo 80%, což je hranice, kterou vnímáme jako optimální.

Mgr. Martin Kracík, regionální vedoucí východočeského soudního kraje

5 Výsledky a diskuse

Probační a mediační služba v České republice vykonává činnosti v mezích a na základě zákona. Je institucí v trestním řízení, která kontroluje a zároveň pomáhá. Svou pozornost věnuje mnoha úkolům, jejichž úspěšné splnění může být argumentem pro potvrzení její existence.

Aby však mohla svou činnost vykonávat, musí k ní dostat impuls. Jedním z těchto impulsů může být příslušný orgán Policie ČR, který informuje Probační a mediační službu o skutečnosti, že bylo zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby. Ze získaných dat vyplývá, že množství těchto případů není zanedbatelné a Policie se tak podílí na činnosti Probační a mediační služby velkou měrou, když vyhodnotí případ jako vhodný pro řešení prostřednictvím alternativního trestu. Bývá to právě Policie, která předá obviněnému informaci o možnosti řešit trestní věc spoluprací s Probační a mediační službou. Nemusí to být pak jen samotný obviněný, ale oslovit Probační a mediační službu může i rodinný příslušník nebo druhá strana konfliktu, a to je poškozený.

Jak vyplývá z grafu č.1, státní zastupitelství o práci Probační a mediační služby příliš zájem nemá, možnými příčinami se tato práce zabývá výše. Snad jen spekulací by mohlo být vysvětlení, že rychlost vyřízení trestní věci v přípravném řízení, sepsání obžaloby a předání věci soudu, je jediným argumentem obhajoby činnosti státních zástupců, možná by však stálo za to se zamyslet nad tím, zda právě ona rychlost nevede naopak k chybám a chybným úsudkům. Naopak lze mít za to, že jen dobře a důkladně vyhodnocená věc může mít větší šanci na úspěch ze všech pohledů.

Prostor pro práci je Probační a mediační službě poskytován jednotlivými, zpravidla okresními soudy. Výjimkou je rok 2012 a rok 2013 lze označit za vyrovnaný. Navíc, jak již bylo uvedeno výše, soudy mohou a také chtějí rozhodovat, aniž by musela být svolávána hlavní líčení. To vše stojí čas a také peníze. Rozhodování trestním příkazem v příslušných trestních věcech umožňuje právní řád, podmínkou však je šetření Probační a mediační služby a vydání zprávy o vhodnosti uložení uvažovaného trestu. Má to logiku, když zprávy Probační a mediační služby přinesou soudu celkový obraz řešené trestní věci, včetně možností pachatele trestného činu a jeho schopnosti trest vykonat a není soudy ukládán jen jako poslední či jediné řešení věci, když nepočítáme trest odnětí svobody a i soud je přesvědčen, že uložený trest bude mít smysl a splní svůj účel.

Zájem o spolupráci s Probační a mediační službou může být i ze strany obviněných, protože jim může přinést pozitivní výsledky při řešení konkrétní trestní věci. Z výsledků dat je patrné, že ve většině případů, kdy se obviněný rozhodl věc řešit prostřednictvím Probační a mediační služby, došlo k uložení alternativního trestu či trestní věc skončila odklonem, podmíněným zastavením trestního stíhání. Celkový podíl těchto výsledků řešení trestních věcí zásadně převyšuje rozhodnutí soudu o nepodmíněném trestu odnětí svobody.

To, co se však zdá jako velmi alarmující, je podíl mladistvých pachatelů na spáchané trestné činnosti. Poměr mezi dospělými a mladistvými je v jednotlivých letech různý, v roce 2011 tvořil podíl mladistvých 32% na celkové trestné činnosti. V roce následujícím tvořil podíl mladistvých na celkové trestné činnosti 25%. V letech 2013 a 2014 to bylo téměř stejně, 22% a 23%. V roce 2015 byl podíl mladistvých 21,6%.

Příčiny trestné činnosti mladistvých lze hledat nejspíše v jejich neúplných rodinách, kde chybějí otcové a děti jsou vychovávány pouze matkami, které na jejich výchovu nestačí. Jejich snaha o to, aby si jich někdo všiml, tak v těchto případech končí právě nezákonnou činností. Část bývá spojena s alkoholem a jinými návykovými látkami, které jsou bohužel celkem snadno dostupné. Hodně tomu nahrává i dnešní doba internetu a sociálních sítí, velkou roli hrají právě sázky a potřeba si něco dokázat. Nejhorší však na tom všem je skutečnost, že děti následky svých činů neřeší a mají za to, že se jim stejně nemůže nic stát. Bohužel však výsledky nepřinášejí ani jejich pobyty ve výchovných ústavech a dětských domovech. Počty mladistvých pachatelů však klesají, jak je patrné, lze se tedy domnívat, že celkové chování společnosti a působení probačních úředníků má na ně pozitivní vliv.

Příčiny trestné činnosti lze spatřovat i v možné tíživé osobní situaci, když je pachatel nezaměstnaný, nevzdělaný, nemocný či závislý. Také skutečnost, že nemá rodinné zázemí a tedy pro osobní rozvoj každého člověka důležité sociální kontakty, může znamenat, že jediným východiskem zůstává trestný čin. Je otázkou, co takovou činností pachatel sleduje, zda majetkový prospěch, zajištění základních životních potřeb nebo jen není schopen žít v souladu se zákonem a dodržovat pravidla a stanovené povinnosti.

V naprosté, a lze říci absolutní, většině mezi spáchanými trestnými činy ve všech zkoumaných letech převažují krádeže. Pokud lze pominout, ale jistě ne omlouvat, nezávažné krádeže, jak jistě lze přisvojení si potravin v řádech desetikorun v obchodě označit, jedná se spíše o krádeže zboží za účelem jejich dalšího prodeje. To znamená, že

existuje síť překupníků, kteří vědí, kam kradené zboží dále prodat a přitom získat finanční prospěch a také existuje způsob, jak je zkontaktovat? Pak lze mluvit o velmi promyšleném systému, který však není možné žádným způsobem podporovat a tolerovat.

Ihned za krádežemi se objevuje neplacení výživného na, většinou, nezletilé děti. Znamená to, že jeden z rodičů a bývá to zpravidla otec dítěte, není schopen plnit povinnost stanovenou mu zákonem o rodině vyživovat své nezletilé dítě. Následky takového jednání nese nezaopatřené dítě, když se nemůže pro nedostatek finančních prostředků druhého z rodičů věnovat svým zájmům či vysněnému studiu.

Za zmínku jistě stojí i trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, který je zastoupen zhruba v podobném počtu jako trestný čin porušování domovní svobody. Je nutné položit si otázku, z jakých důvodů je trest zákazu činnosti, uložený předchozím soudním rozhodnutím, uložen. Určitě proto, že smyslem má být zabránit pachateli v činnosti, kterou ohrožuje nejen sebe, ale především jiné. Může to mít souvislost i se závislostí na návykových látkách, může to však souviset i se skutečností, že z důvodu svých snížených schopností zkrátka nemůže řídit motorové vozidlo, aniž by touto činností nezpůsobil škodu na majetku či zdraví. Takové zákazy mají smysl a jsou uloženy oprávněně. Někdy však mohou pachatelům celkem vážně zkomplikovat život, když pro ně zákaz činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel znamená pracovní likvidaci, ztrátu zdroje příjmu a může vyústit až v bezdomovectví nebo celkové znevýhodnění na trhu práce.

Skutečnosti výše popsané byly vedlejším produktem provedené analýzy v rámci této práce. Především šlo o to zjistit, zda jsou soudy ochotné přijmout názor či výsledky práce instituce, která funguje relativně krátce a zda tyto výsledky přinášejí soudům střípky do skládky při řešení konkrétní trestní věci.

Lze potvrdit, že přesto, jaký názor na existenci Probační a mediační služby převažuje, především tedy ze strany státního zastupitelství, soudy při svých rozhodováních o trestu za spáchanou a prokázanou trestnou činnost berou v úvahu okolnosti, které svým šetřením zjistila Probační a mediační služba a které mohou zásadním způsobem ovlivnit vykonatelnost alternativního trestu. Už to nebývá pouhé kladné stanovisko obviněného k uložení trestu, aniž by přitom nebylo přihlíženo právě k tomu, zda obviněný a jak pracuje, či zda je pro svou závislost vůbec schopen dodržovat podmínky řádného výkonu těchto trestů.

Je třeba jen připomenout, že výstupem činnosti Probační a mediační služby jsou odůvodněné zprávy, které buď uložení alternativního trestu doporučují, nebo nedoporučují. Doporučující zprávy k uložení alternativního trestu mohou obsahovat kromě stanoviska obviněného k uložení konkrétního trestu také návrh místa, kde by trest mohl být vykonáván, když se jedná o trest obecně prospěšných prací, ve zprávách k uložení trestu domácího vězení bývá návrh na časové omezení volného času obviněného během výkonu trestu, a to na základě vyhodnocených rizikových faktorů, zpravidla tedy tak, aby byla eliminována možnost opakování trestné činnosti. Nedoporučující zprávy musí obsahovat důvody, na základě kterých nebyl konkrétní trest doporučen a jsou doplněny o návrh na uložení jiného alternativního trestu, pokud připadá v úvahu. Byla tedy analyzována data, kdy je alternativní trest doporučen a soudem uložen, doporučen a soudem neuložen, dále nedoporučen a soudem neuložen nebo nedoporučen a přesto uložen.

Shodné názory soudu a Probační a mediační služby na řešenou trestní věc tak přinášejí výsledky doporučen a uložen a nedoporučen a neuložen. V jednotlivých letech se počty jednotlivých řešených případů liší. Vyhodnocením získaných dat bylo zjištěno, že v roce 2011 došlo ke shodě v 77,1% případů, v roce 2012 v 82,9 % případů, v roce 2013 79,8% případů, v roce 2014 v 72 % případů a v roce 2015 zatím v 74,4 % případů.

Výsledky jsou pro Probační a mediační službu velmi povzbuzující. Z uvedeného přehledu lze vyvodit, že Probační a mediační služba dokáže správně vyhodnotit trestní věc z pohledu vykonatelnosti alternativního trestu, i jeho smyslu a účelu a v názoru na věc se ve většině případů se soudy shodne. Předkládá soudu takové informace, které jasně a věcně podloží jejich rozhodnutí trest doporučit či nedoporučit. Práce Probační a mediační služby má evidentně smysl a je patrné, že může být rovnocenným partnerem orgánů v činných v trestním řízení.

Posun spolupráce mezi orgány činnými v trestním řízení je nakonec patrný i z vyjádření Mgr. Martina Kracíka výše. Z pohledu cílů práce lze jistě za nesmírně zajímavé považovat nejen pohled Probační a mediační služby, ale i pohled soudce okresního soudu, nicméně stanovisko soudce k současné a možná i minulé spolupráci se nepodařilo získat.

Nelze říci, že by Probační a mediační služby přeceňovala své schopnosti, spíše se mohou ve službě vyskytovat individualisté, kteří ne zcela pochopili současné postavení Probační a mediační služby a z toho pak mohou vznikat situace, které službě škodí.

6 Závěr

Probační a mediační služba vyplnila na poli trestního práva místo pro výkon alternativních trestů, jejichž potřebu vyvolala soudní praxe a přetíženost věznic. Vykonává činnost, která si z mnoha pohledů zaslouží ocenění a rozhodně tak není na místě její znevažování.

Analýzou prostředí bylo zjištěno, že ani po 15 letech její existence však některé orgány činné v trestním řízení nemají o náplni práce Probační a mediační služby povědomí a stále ji staví do role outsidera. Přitom právě Probační a mediační služba, která se velkou měrou podílí na urovnání narušených mezilidských vztahů mimosoudním zprostředkováním řešení konfliktu, ušetří mnoho práce jak soudům, tak státním zástupcům.

Je ovšem velkou chybou, že Probační a mediační služba nemá téměř žádné pravomoci a tudíž postavení, v jakém je dnes, bohužel nahrává právě legislativní úprava v trestním zákoníku a trestním řádu. Pro prestiž Probační a mediační služby není jistě dobré, když v trestním řízení nemá postavení účastníka řízení, v soudní síni ani nemá určené místo a pak je pouze na toleranci soudu, kde nechá probačního úředníka sedět. Jedinou možností, kdy se Probační a mediační služba může do trestního řízení zapojit je situace, kdy svým návrhem zavdá podnět pro nařízení veřejného zasedání. Pak může i do následně vydaného usnesení soudu podat stížnost. To je však jediná možnost a není určena přímo Probační a mediační službě, ale týká se všech, kteří soudu podali jakýkoliv návrh a vychází z obecného ustanovení trestního řádu.

Souvisí to i s respektem k této instituci ze strany odsouzených. Probační a mediační služba se v mnoha případech rozchází s některými soudci v pohledu na průběh řádného výkonu alternativních trestů, a to opět souvisí s nevědomostí o činnosti Probační a mediační služby a plnění její role v této fázi trestního řízení. Patrné je to především u trestu obecně prospěšných prací, kdy je odsouzený povinen vykonat tento trest ve svém volném čase. V případě směn, ranních, odpoledních a nočních, však tento čas skutečně nemá, pokud vyšetří měsíčně 3 celé dny, je to hodně. Poskytovatelé výkonu tohoto trestu na tyto 3 dny nemohou čekat a soud to nezajímá. Odsouzení, v tomto posvěcení soudem, se vymlouvají na to, že soud o jejich indispozici při rozhodování věděl a Probační a mediační služba je tedy povinna jim zajistit místo pro výkonu trestu. Bohužel.

Na druhou stranu však lze konstatovat, a vyplývá to i z výzkumu, že stav se mění, někteří soudci, ale i státní zástupci se ztotožňují s názory a návrhy Probační a mediační služby tak, jak jsou jim podávány a dochází k pokroku ve vzájemné spolupráci. Probační a mediační služba si jasně uvědomuje, že její návrhy mají pouze doporučující charakter, výsledky její práce však vycházejí z velmi intenzivní činnosti při zjišťování všech okolností každého případu a každé trestní věci. Proto je pak zřejmě pro Probační a mediační službu zklamáním, když soudy rozhodnou v rozporu s těmito návrhy, možná o to větším, když nakonec celá věc stejně skončí znovu u soudu rozhodnutím o výkonu trestu odnětí svobody. Je však naprosto bez debaty, že Probační a mediační službě nezbyvá, než tato soudní rozhodnutí respektovat.

Uložení alternativního trestu není v dnešní době řešením pro každého pachatele, vyplývá to hlavně z jeho postojů ke spáchané trestné činnosti, jeho neochoty věc řešit. Není možné smířit se s tím, že alternativní trest je takovému pachateli uložen jen proto, aby mu nebyl uložen trest nepodmíněný, protože jsou opět přeplněné věznice.

Vzhledem k tomu, že Probační a mediační služba se nezabývá pouze pachateli trestných činů, ale vyvíjí činnost i směrem k obětem a poškozeným, je na místě konstatovat, že její záběr je široký a často může přinášet nedůvěru jedné či druhé strany v objektivitu v rozhodování. Profesionálním přístupem probačních úředníků však lze pochybnosti rozptýlit, je však jasné, že i toto jsou skutečnosti, které je třeba brát v úvahu.

Je nezbytné nadále rozvíjet spolupráci se všemi orgány činnými v trestním řízení i s dalšími institucemi, které přispívají k řádným výkonům alternativních trestů a nenechat se negativně ovlivňovat neúspěchy, které některá soudní rozhodnutí přinášejí. Vzhledem k tomu, že i v této instituci vše souvisí s těmi, kdo pracují na místech probačních úředníků a vykonávají probační činnosti, je nezbytné konstatovat, že každý probační úředník musí svou práci odvádět tak, aby byl schopen si svá rozhodnutí zdůvodnit, přednést argumenty, které jeho rozhodnutí ovlivnily a především je obhájit. Kvalitně odvedená práce a pracovní úspěchy jsou pro každého tou největší odměnou.

Ze všech zjištěných skutečností souvisejících s činností Probační a mediační služby a jejího současného postavení lze mít za to, že musí dojít ke změně a Probační a mediační služba by se měla stát rovnocenným partnerem orgánů činných v trestním řízení, měla by být respektována a měla by získat zásadní postavení v trestní politice České republiky. Neměla by být považována za zbytečnou přítěž a objekt zdržování trestního řízení. I

soudům záleží na vykonatelnosti uložených trestů a Probační a mediační služba jim v tomto směru může být velmi nápomocna.

Probační a mediační služba v České republice je tou institucí, která se podílí i na snížení recidivy pachatelů trestné činnosti a tím přispívá k ochraně společnosti. Bylo by více než vhodné změnit legislativu a poskytnout Probační a mediační službě více pravomocí, aby se stala v blízké době nepostradatelným partnerem všech orgánů činných v trestním řízení. A nejen to. Postavení Probační a mediační služby vůči pachatelům trestných činů by se tím výrazně posílilo. Povědomí těchto osob o jejich právech a povinnostech je na vysoké úrovni, to se doráží i ve vztahu k soudu či Probační a mediační službě.

Veškeré získané informace a souvislosti vedou k závěru, že Probační a mediační služba nechce a ani nemůže zasahovat do nezávislého rozhodování soudce, chce ale svou prací přispět k ochraně společnosti a vykonatelnosti uložených alternativních trestů, a tím k nápravě pachatelů trestných činů. S každým odsouzeným individuálně pracuje na změnách v jeho dosavadním životě a kolikrát i několik let. Je to velmi intenzivní práce, ve většině případů úspěšná. Za svými rozhodnutími si stojí, zároveň však respektuje rozhodnutí soudní.

Existenci Probační a mediační služby je tak možné na základě výše uvedeného vnímat pozitivně a konstruktivně. Její činnost přináší dobrou praxi, výhodnou pro všechny zúčastněné strany. Získané výstupy potvrzují schopnosti pracovníků Probační a mediační služby zasahovat do procesu trestního řízení odborně a komplexně. Cíle této diplomové práce byly naplněny, návrhy a doporučení Probační a mediační služby mají svůj smysl a jsou a mohou být přínosem pro trestní řízení a poměr akceptovaných návrhů a soudem uložených trestů je pro Probační a mediační službu příznivý.

Zjištění Probační a mediační služby jsou jistě schopná ovlivnit alternativní trest i převýchovu pachatele, protože jsou odborně a důkladně zpracovaná a berou v úvahu mnoho důležitých okolností.

Probační a mediační služba by měla i nadále odvádět kvalitně svou práci, avšak rozhodně ruku v ruce s úpravou příslušné legislativy a rozšířením jejích pravomocí, aby dokázala změnit názor některých soudců a státních zastupitelství na její existenci v trestní politice státu a získala respekt všech zainteresovaných subjektů.

7 Seznam použitých zdrojů

Literatura

JELÍNEK, Jiří (ed). *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. 1. vydání. Praha: LEGES, 2009. 224 s. ISBN 978-80-87212-21-9.

PŘESLIČKOVÁ, Hana a kol. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. 1. vydání. Praha: Český helsinský výbor, 2003, 72 s. ISBN 80-86436-14-4.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1-139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.BECK, 2012, 1464 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vydání. Praha: LEGES, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar (eds.). *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. 1. Vydání. Praha: PORTÁL, 2010, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

VĚTROVEC, Vladislav, Mgr., NEDOROST, Libor, JUDr., SOVÁK, Zdeněk, JUDr., ADAMOVIČ, Zdena, Bc.. *Zákon o probaci a mediaci. Komentář*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2002. 120 s. ISBN 80-86432-32-7.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Překlad: Hasmanová, Ludmila, Ouředníčková, Lenka. USA: Good Books, 2002, ČR: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 51 s. ISBN 80-902998-1-4.

ŽATECKÁ Eva. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. 1. Vydání. Ostrava: KEY PUBLISHING, s.r.o., 2007, 138 s. ISBN 978-80-87071-55-7

Právní předpisy

TZ: Zákon č. 40/2009 Sb. - TRESTNÍ ZÁKONÍK

TŘ: Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním – TRESTNÍ ŘÁD

VYHLÁŠKA: Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 458/2009 Sb.

ZPMS: Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě

ZSVM: Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

Internetové zdroje

www.pmscr.cz

www.justice.cz

Další zdroje

Metodické standardy Probační a mediační služby pro jednotlivé specializace

8 Přílohy

Zpráva k uložení trestu OPP doporučující/nedoporučující.....	80
Zpráva o spolupráci s klientem/klienty.....	81
Sdělení o nespolupráci.....	83
Stanovisko PMS k možnosti uložení trestu domácího vězení.....	85

ZPRÁVA K ULOŽENÍ TRESTU OPP DOPORUČUJÍCÍ/NEDOPORUČUJÍCÍ

Obviněný/á:

Jméno a příjmení.

Datum narození:

Bydliště:

Poškozený/á:

Jméno a příjmení.

Datum narození:

Bydliště:

Trestní stíhání ve věci: § TrZ

Podnět činnosti:

Od:

Datum převzetí případu střediskem:

Přehled učiněných kroků:

Postoj obviněného k trestné činnosti a k řešení jejích následků:

Spolupráce s poškozeným:

Stanovisko pracovníka PMS:

Odůvodnění:

Zprávu vypracoval/a:

Datum:

Přílohy:

Stanovisko obviněného k uložení trestu OPP

Poučení o výkonu trestu OPP

Souhlas obviněného s nařízením výkonu trestu obecně prospěšných prací mimo obvod okresního/obvodního soudu, ve kterém bydlí

ZPRÁVA O SPOLUPRÁCI S KLIENTEM/KLIENTY

Klient/ka - Obviněný/á:

Jméno a příjmení.
Datum narození:
Bydliště:
Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.
Datum narození:
Bydliště:
Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.
Datum narození:
Bydliště:
Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.
Datum narození:
Bydliště:
Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.
Datum narození:
Bydliště:
Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.
Datum narození:
Bydliště:
Kontaktní adresa:

Trestní stíhání ve věci: §TrZ

Podnět činnosti:

Od:

Datum převzetí případu střediskem:

Okolnosti trestné činnosti a její následky:

Postoj pachatele:

Postoj poškozeného:

Přehled učiněných kroků:

Aktuální životní situace klienta/klientů:

Shrnutí a závěrečné stanovisko pracovníka PMS:

Zprávu vypracoval/a:

Datum:

Místo:

Přílohy:

Pan/í (obviněný/á) a pan/í (poškozený/á) byli osobně seznámeni s obsahem této zprávy a vyslovují svůj souhlas s jejím předáním orgánům činným v trestním řízení.

Podpis obviněné/ho: _____

Podpis poškozené/ho: _____

Zpráva byla klientům zaslána dne:

SDĚLENÍ O NESPOLUPRÁCI

Klient/ka - Obviněný/á:

Jméno a příjmení.

Datum narození:

Bydliště:

Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.

Datum narození:

Bydliště:

Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.

Datum narození:

Bydliště:

Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.

Datum narození:

Bydliště:

Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.

Datum narození:

Bydliště:

Kontaktní adresa:

Klient/ka - Poškozený/á:

Jméno a příjmení.

Datum narození:

Bydliště:

Kontaktní adresa:

Trestní stíhání ve věci: § TrZ

Podnět činnosti:

Od:

Datum převzetí případu střediskem:

Přehled kroků, které středisko provedlo:

Zprávu vypracoval/a:

Datum:

Místo:

Přílohy:

STANOVISKO PMS K MOŽNOSTI ULOŽENÍ TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ DOPORUČUJÍCÍ/NEDOPORUČUJÍCÍ

Sp.zn. OČTŘ/ sp.zn. PMS

Jméno a příjmení obviněného:

Datum narození:

Trvalé bydliště:

Adresa případného místa výkonu
TDV *(je-li odlišná od trvalého
bydliště)*

Obviněný zaevidován u PMS
dne:

Zprávu vypracoval dne:

Zpráva zaslána střediskem PMS
na vědomí:

Přílohy:

1. OSOBNÍ A SOCIÁLNÍ POMĚRY OBVINĚNÉHO

Rodinná situace obviněného:

Zaměstnání a finanční situace obviněného:

Obydlí obviněného:

Sociální kontakty obviněného a jeho způsob trávení volného času:

2. POSTOJ OBVINĚNÉHO K ŘEŠENÍ NÁSLEDKŮ TRESTNÉHO ČINU

Postoj obviněného k projednávané trestné činnosti a řešení vzniklých následků:

Stanovisko oběti nebo poškozené organizace:

3. CHARAKTERISTIKA PRŮBĚHU KONTAKTU S OBVINĚNÝM

Spolupráce obviněného s PMS:

Spolupráce PMS s dalšími osobami a subjekty:

4. STANOVISKO PMS – DOPORUČENÍ/NEDOPORUČENÍ ULOŽENÍ TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ

S obsahem tohoto stanoviska byl obviněný osobně seznámen dne:

Stanovisko a podpis obviněného, pokud se chce ke stanovisku vyjádřit:

Stanovisko bylo obviněnému zasláno dne: